

Evolució de la Religió romana i la Mitologia en els nostres dies

Índex

1. INTRODUCCIÓ.....	5
2. LA MITOLOGIA.....	7
3. ELS ORÍGENS DE LA MITOLOGIA GREGA.....	9
4. DIVINITATS ORIENTALS.....	13
Mitra.....	13
Cibeles.....	14
Artemisa Efèsia.....	15
Ashtarte:	16
Isis	16
5. DIVINITATS I ÉSSERS MITOLÒGICS A GRÈCIA.....	19
5.1. L'origen del món.....	19
5.2. Cronos (Saturn).....	19
5.3. Els dotze olímpics.....	20
Zeus (Júpiter):.....	21
Hera (Juno):.....	24
Hefest (Vulcà):.....	25
Ares (Mart).....	26
Posidó (Neptú):.....	26
Hades (Plutó):.....	28
Demèter (Ceres):	29
Apol·lo (Febo):.....	30
Artemisa (Diana):.....	32
Hèstia (Vesta):.....	33
Atenea (Minerva)	34
Afrodita (Venus):.....	35
Hermes (Mercuri):.....	37
Dionís (Bacus)	38
5.4. Altres divinitats.....	39
Asclepi:	39
Eros (Cupido):.....	40
Llita:	41
Hebe (Juventas):	41

Eris:.....	41
Pan.....	42
Persèfone.....	42
Morfeu:.....	43
Mnemosine	43
Hèlios:.....	44
Nix.....	45
Hipnos.....	45
Les Moires	46
Les 9 Muses.....	46
Les tres Gràcies	47
Les Nimfes	47
5.5. Animals, monstres i altres criatures mitològiques.....	49
Centaures	49
Cèrber:.....	50
Esfinx	50
Ciclop.....	50
Hipocamp.....	51
Fènix	51
Gòrgones	52
Esteno.....	52
Euríale.....	52
Medusa:	53
Harpies.....	54
Sirenes.....	54
Nereidas.....	55
Minotaure	55
Sàtir:.....	56
Pegas.....	57
Quimera	58
Hidra	58
Lamia	59
5.6. Herois grecs.	59

Hèrcules.....	60
Aquil·les.....	61
Odisseu.....	62
Perseu	63
Teseu.....	64
Belerofont	65
6. LA MITOLOGIA A ROMA.	67
6.1. Mitologia i religió a Roma.	67
Mentalitat religiosa.....	69
Culte privat, religió domèstica.....	70
Època republicana	71
Evolució de l' hel·lenisme	73
La religió durant l'imperi.....	74
7. LA MITOLOGIA AVUI.	79
8. COCNLUSIONS.	95
9. BIBLIOGRAFIA.....	97
10. ÍNDEX DE FOTOGRAFIES.	99

1. INTRODUCCIÓ.

Vaig decidir fer aquest treball perquè m'agrada molt la història, sobretot la antiga i medieval. Dintre d'aquest món sempre m'ha semblat curiosa la religió dels romans i he volgut saber sobre les diverses divinitats. Tenia clar que volia fer algun treball de història i centrat en la mitologia, ja que volia aprendre més coses d'aquesta, però no sabia molt bé com enfocar el treball ja que em semblava impossible trobar-hi una part de "recerca". Però finalment vaig trobar el camí.

La tesi d'aquest treball és d'una banda estudiar i descobrir la manera com sentien o veien els romans la seva religió. I comparar el seu sentiment pràctic amb la manera de pensar dels grecs. D'altre banda també volia trobar i demostrar que totes aquestes històries mítiques han sobreviscut durant tots els segles i tenen molta influència avui tot i que les creences van desaparèixer amb el final de l'Imperi Romà i amb l'imposició del cristianisme i altres religions monoteistes.

Aquest treball de recerca es basa en la mitologia clàssica. D'una banda veurem totes les divinitats o éssers fantàstics de Grècia (*Zeus, Afrodita, Cupido, els centaures, Hèrcules...*) que posteriorment van adaptar els romans, també dedicarem un punt del treball a explicar diferents divinitats orientals que van ser adoptades per l'Imperi.

Un cop acabada aquesta llista el treball passarà a dedicar-se a la mitologia romana. Primer descobrirem l'origen de la religió grega a Creta i tot seguit ens centrarem en Roma. L'estudiarem des de diferents punts o apartats: d'una banda ens fixarem en la mentalitat pràctica de la religió romana, estudiant després la religió domèstica (*Vesta, els lars...*) i la República, època que va absorbir la majoria de mites. Per finalitzar tractarem de la mitologia durant l'Imperi, on els emperadors esdevenen déus i comença a canviar tot.

La tercera i última part del treball és l'anomenada Mitologia avui, aquest punt està dedicat a trobar les múltiples representacions o referències mitològiques que trobem al nostre voltant i al món contemporani.

Per fer aquest treball he consultat moltes pàgines web sobretot les referents a la llista de divinitats, juntament amb algun diccionari o article. Per redactar la segona part sobre Roma he llegit un parell de llibres petits però sobretot he tret informació d'un altre llibre ("La religion romana" de J.Bayet). També, durant l'estiu vaig visitar un jaciment prop de Tarifa, anomenat Baelo Claudia, ja que és un dels millors exemples de una del sincretisme de la religió romana. També he d'esmenar les

dues visites que vaig fer al MAC, la primera on vaig accedir a la zona de despatxos per reunir-me amb Marta Pujol i posteriorment poder fer una petita visita a la zona central i a la biblioteca del museu. En la segona visita vaig veure totes les peces exposades guiats per Núria Roselló, l'arqueòloga del museu. Per l'elaboració de la última part del treball he visitat la ciutat de Barcelona on he fotografiat les representacions del déu Hermes que trobem en aquesta ciutat i també m'he passejat per la ciutat de Mataró per buscar diferents símbols per al treball.

Aquest treball no hauria estat possible sense l'ajuda de la meua tutora, Joana Abril; qui m'ha guiat alhora de plantejar el treball i trobar una part pràctica per a aquest treball, a part de totes les ajudes alhora de corregir i elaborar els apartats. Gràcies als seus contactes he conegut a dues dones que han estat imprescindibles per al resultat final del treball. D'una banda he d'agrair que s'hagi implicat tant l'arqueòloga Núria Roselló, qui de bon principi em va rebre amb els braços oberts i m'ha proporcionat gran quantitat de fotografies originals dels seus viatges, així com informació de les divinitats orientals que he treballat. A més va facilitar-me una visita gratuïta al museu i m'ha ensenyat d'alguna manera com és el món de l'arqueologia amb les seves anècdotes i històries; L'altre persona a qui estic molt agraït és Marta Pujol, encarregada de l'equip de comunicació, difusió, i serveis educatius del Museu d'Arqueologia de Catalunya (Mac), qui em va rebre i m'ha facilitat fotos de diverses peces de la exposició del museu, i sobretot perquè va ser qui em va proposar una idea i un canvi clau per al treball: esborrar l'apartat Divinitats al nostre territori, que consistia en trobar les diverses representacions de divinitats a les ciutats romanes de Catalunya, i construir la part anomenada Mitologia avui. A part de deixar-me visitar el museu i la biblioteca d'aquest, on la bibliotecària Míriam Gásquez em va mostrar la col·lecció de llibres del Mac i em va ensenyar com consultar diverses pàgines webs per a fer recerca de llibres, cosa que em servirà en un futur i desconecia fins ara.

2. LA MITOLOGIA.

El terme mitologia té el seu origen en el grec, *mythologĩa*. És el conjunt de mites d'una comunitat (mitologia grega, mitologia egípcia, etc.) i de l'anàlisi d'aquestes narracions.

Un mite és una història vinculada a lo sagrat i, que al passar el temps, va començar a veure's com un contingut de ficció vinculat a la creença de una època. Els mites sorgeixen per explicar la naturalesa, l'univers i altres fenòmens que no son fàcils de comprendre. En el cas de la mitologia grega, els mites també narren les aventures i vivències dels herois, déus i criatures fantàstiques. La concepció més habitual de mitologia s'associa a la religió dels pobles antics. Però també es possible aplicar el concepte al món de la ficció que han creat diversos autors com Tolkien amb "El Señor de los Anillos".

Encara que la mitologia de la que parlem quedi molt lluny; en els antics grecs i romans la mitologia té una presència molt important al món contemporani. Per exemple en el nostre calendari: molts dels mesos tenen noms que procedeixen de la mitologia, com *Viernes* (per Venus) o *Friday* (que deriva de *Freyja*, una deessa germana).

3. ELS ORÍGENS DE LA MITOLOGIA GREGA.

Durant els últims segles els historiadors i arqueòlegs han buscat l'origen de la cultura clàssica. Va ser A. Evans un dels primers que va formular diferents hipòtesis sobre la religió dels minoics i els micènics. Aquesta idea basada en una religió centrada en el culte al pilar i a una espècie de banyes sagrades, que a més s'organitzava al voltant de figures de Grans Deesses, estava basada en uns documents arqueològics. Aquesta idea així com els treballs de Evans van ser represos per un jove investigador anomenat P. Nilsson, qui va aconseguir sistematitzar tots els materials arqueològics disponibles en aquella època. Així va arribar a la conclusió de que la cultura cretomicènica, amb origen a Creta, es va implantar a la resta de territori grec. A més gràcies als pocs materials arqueològics intel·ligibles es va trobar informació sobre els ritus, cultes, i sobre la composició del panteó minoic-micènic, arribant a la conclusió de que algunes de les principals deesses gregues, com ara Atena, Artemis i Hera, i alguns personatges femenins secundaris, com per exemple Helena i Ariadna, posseeixen un origen minoic. Però poc a poc la hipòtesis de Nilsson on deia que la mitologia grega tenia un origen bàsicament minoic i micènic va començar a esborrar-se, ja que encara que algunes de les deesses importants tenien aquest origen la resta de divinitats tenen diferents orígens i pertanyen a diverses cultures. Altres hipòtesis diuen que els hel·lens primitius únicament estarien preocupats per la gana, la mort i les malalties, i la fecunditat vegetal, animal i humana, per això les primeres divinitats són deesses de la fecunditat i protectores, com ara la Deessa Mare o la Deessa Terra. Hi ha nombroses hipòtesis discutibles, buscar-ne més seria complicar massa lo que ja sabem. A continuació passem a analitzar la religió micènica. Podem estudiar aquesta religió a partir de dos tipus de documents: els arqueològics (temples, figures, etc.) i els testimonis escrits en tauletes. La documentació arqueològica planteja un problema de interpretació ja que qualsevol d'aquests documents és un objecte material que va exercir un determinat paper a l'àmbit familiar o d'un grup humà al passat, aquest paper va ser conferit per el grup que ho va utilitzar. Partint d'aquests materials els arqueòlegs intenten estudiar les diferents funcions o papers i aconsegueixen dur a terme la seva tasca en tant que entre les funcions a exercir i els objectes hi hagi una funció transitiva i es pugui passar de la funció a l'objecte i a l'inrevés.

Això passa sobretot en objectes amb una utilitat pràctica, però aquesta propietat no es compleix en el cas de objectes que van exercir una funció simbòlica. Ja que resulta molt difícil esbrinar el significat dels signes i de les representacions o rituals, si no es disposa d'altres elements d'aquesta cultura que expliquin el seu significat, i es per això que totes les reconstruccions de la cultura micènica són únicament teories o hipòtesis.

Un altre tipus de document són els testimonis escrits en tauletes. En aquestes tauletes es pot observar, si examinem les mencions religioses, que molts dels grans deus del panteó grec hi estan representats. Alguns dels deus que trobem a les tauletes són Zeus, Posidó, Atenea, Hera, Ares, Artemisa o Dionís. La simple presència d'un nom no garanteix que la divinitat amb aquest sigui designada igual

3.1. Ala del palau de Creta amb pintura del toro.

al seu homònim d'èpoques anteriors. També es pot donar el cas en que apareix un nom que es pot identificar amb un déu posterior, com en el cas del déu Hermes que se'l va identificar com **e-ma-a**. Però examinant bé els llocs on trobem aquesta paraula es van adonar de que no designa al déu sinó a la seva funció desproveïda de caràcter diví. També ens podem trobar un mateix déu o deessa que poden ser designats amb dos noms diferents que indiquen altres aspectes d'aquest personatge, com la personalitat o característiques o bé el lloc on es adorat. Així per exemple **po-ti-ni-ja u-po-jo** i **po-ti-ni-ja pa-ki-ja-na** poden ser dues deesses diferents o la mateixa amb un nom que fa referència a la seva relació amb el cavall i la seva advocació amb un lloc. Altres dificultats que han trobat alhora de desxifrar aquestes tauletes són la localització del nom del déu ja que pot ser confós per el d'un rei o qualsevol nom que designi a un humà i no una divinitat. Però un cop trobat el nom del déu també es comú confondre un epítet amb el nom concret : **a-re** i **e-nu-wa-ri-jo** representen al déu Ares i el seu epítet *Enyalios*. Per últim en aquestes tauletes s'ha trobat, junt amb tots els olímpics (excepte Atena, Hermes, Apol·lo, Afrodita i Hefest), un grup de divinitats desconegudes ja que desapareixen al panteó grec posterior.

Els investigadors senyalaven que l'Olimp i la seva organització tenien un origen en època micènica, en una etapa on la monarquia fos la forma de govern ja que els deus s'organitzaven d'una forma semblant. Però aquesta hipòtesis és molt dèbil ja que cap testimoni micènic pot confirmar-la.

Només coneixem un panteó, el de Pilos, junt amb el seu santuari de Pakijanca. Aquí trobem representat a Posidó i a Potnia, deessa amb forma equina que s'ha identificat amb Demèter per el mite posterior on aquests dos deus s'uneixen convertits en cavall.

En la enumeració dels deus del santuari de Pilos ens trobem que el seu deu principal no es Zeus sinó Posidó, això no indica que fos el principal deu del panteó Micènic ja que el santuari de **Pa-ki-ja-na** podria estar dedicat al déu del mar i per

això apareix com a déu principal. El Poseidó Micènic (**e-ne-si-da-o-ne**) seria molt diferent a la seva versió Homèrica, ja que el deu no es relacionava amb el mar sinó amb la terra i la fecundació.

En aquest santuari s'han trobat testimonis d'altres deus com **a-re-ja e ma-a 2** que el podríem traduir com "Hermes areios", així com els deus Ares, Zeus i Dionís. S'ha descobert l'existència de déus i deesses amb el mateix nom, això es podria interpretar de dues maneres: són dues formes d'un mateix déu sense un sexe concret, o bé cada déu posseïa una companya a la qual es designa amb el mateix nom. Però trobem que, per exemple, Zeus era associat a Hera, amb lo qual haver trobat una deessa anomenada de la mateixa manera que Zeus (**Di-we** i **Di-u-ja**) fa que comencin els problemes i a desmuntar-se les idees, però de nou els arqueòlegs opten per pensar que la associació amb Hera podria haver estat força posterior.

S'ha arribat a la conclusió que els déus del panteó micènic estarien ordenats de la següent manera:

- Zeus, Hera, Dionís.
- Ares, Peresa, Ipedemeia, Diwaya i Trisheros.
- Potnia, Atama, Posidas.

Aquesta hipòtesis no s'ha pogut demostrar perquè no s'han conservat cap text de la mitologia micènica.

3.2. Interior mégaron de la reina.

4. DIVINITATS ORIENTALS.

Aquest apartat està dedicat a un conjunt de déus procedents de territoris d'Orient (com ara l'Àsia menor) que els romans van adaptar. Alguns d'ells són de gran importància però d'alguna manera han estat oblidats encara que els veiem sovint com ara la Cibeles de Madrid.

Algunes d'aquestes divinitats són:

Mitra: El podem considerar el més important de les divinitats importades d'Orient, en el món romà arribarà a ser el déu de les legions romanes i això va permetre la seva ràpida expansió per l'imperi. El seu origen és indoirànic, originalment era un déu secundari amb funcions jurídiques i sacerdotals. El primer contacte d'aquest déu amb Roma va ser l'any 67 aC. per uns pirates que van ser capturats. Però la gran expansió del déu no es dona fins al segle I aC quan s'incorpora a l'imperi Capadòcia i Comagene, aquestes regions van dotar de molts homes a les legions i això va afavorir a la seva extensió.

4.1. Mitra tauroctono.

El seu culte es va imposar amb molta força fins arribar a convertir-se en religió estatal entre els segles II dC. i IV. La majoria d'emperadors es van iniciar en el seu culte i per això va ser tan popular. Dioclecià va fer que aquest culte fos part de la religió oficial de l'estat.

El seu culte enfrontat amb la nova religió que sorgia, el cristianisme. Van conviure juntes, lluitant per veure quina es feia més forta, fins que l'emperador Teodosi l'any 381 va convertir el cristianisme en religió oficial de l'imperi. Llavors el culte a Mitra va començar a decaure lentament.

El seu culte desapareix definitivament al segle V, però podem dir que no desapareix del tot ja que molts conceptes i festes culturals van ser adquirides per el cristianisme i encara avui les practiquem. Un exemple podria ser el següent: segons el mite romà Mitra va néixer el dia del solstici d'hivern, es a dir el 25 de desembre, on es celebra la festa del *Natalis Invicti*.

El cristianisme la va adoptar com a data del naixement de Crist per combatre la influència pagana. A diferència de Crist que és considerat mortal, Mitra és considerat *Invictus*.

És dels pocs déus del panteó romà que té vivències i mites . Les representacions més freqüents de Mitra són el moment del seu naixement (sorgeix nuu d'una roca). També apareix associat a altres déus. Però la seva representació més abundant i important és la de Mitra matant al toro. Normalment apareix sobre l'animal clavant-li el punyal. Es diu que de la seva sang creixerà el cep, un gos i una serp apareixen llepant la sang i un escorpí clavant el fibló a les turmes i d'on sortiran animals que seran útils per al home. Normalment també hi són presents el Sol i la Lluna així com els set planetes, els déus dels quatre vents i les estacions, donant un caràcter còsmic a la situació.

El culte a Hispania va ser introduït per les legions, entre 138 i 39, degut a l'arribada de grans contingents de legionaris per pacificar la península. Es pensa que un dels punts més importants van ser les ciutats costeres com Iluro, Baetulo o Tarraco per la gran activitat comercial i hi havia capelles per al seu culte. Destaca el temple trobat a Cabrera de Mar on s'hi ha trobat objectes significatius de la funció del temple i dedicats al culte del déu.

Cibeles: Aquesta deessa prové de Frigia, una regió de l'Àsia menor a la península de Anatòlia. Originàriament coneguda com Kubila va ser assimilada per grecs i romans amb el nom que coneixem. Cibeles era la deessa mare o de la Terra com ho va ser Gea. Sovint també se la compara amb la deessa Rea. Va ser una de les poques deesses orientals que August va conservar durant la seva restauració hel·lenística. Era la personificació de la terra fèrtil, una deessa de les muntanyes, muralles, dels animals i de la Naturalesa en general. Se la representa amb una corona amb forma de muralla o torres i sempre acompanyada de lleons o sobre un carro.

4.2. Cibeles de Madrid.

El mite principal de la deessa parla sobre la relació d'aquesta amb el seu fill: Cibeles va tenir un fill a qui va posar per nom Atis. Des del moment en què aquest va néixer, es va enamorar de la seva bellesa i gràcia.

A mesura que ell anava creixent, el seu amor era més profund, i quan va arribar a l'edat adulta es va convertir en el seu amant. A més, el va nomenar sacerdot dels seus misteris i el va obligar a fer un vot de fidelitat.

Tots dos es van quedar tancats en un món paradisiac i segellat, on res podia espatllar la seva relació. Però Atis no podia romandre per sempre allunyat del món exterior. Un dia va aconseguir sortir i mentre descansava sota un arbre va aixecar va veure una bella nimfa, es va enamorar i la va posseir. Cibeles esbrinar els fets i va copejar a Atis amb deliri, i aquest, enmig d'un rampell de bogeria, es va castrar per assegurar-se que mai tornaria a trencar el seu vot. Quan es va recuperar del seu deliri es va dessagnar fins a morir en els braços de la seva mare.

Artemisa Efèsia: Prové d'Efèsia, la principal ciutat de Jònia. Era una colònia comercial micènica i durant el segle X aC. hi van arribar els grecs. Els habitants de la ciutat adoraven principalment a la deessa Cibeles. Per integrar-se millor amb els indígenes els colons van forçar el sincretisme entre Cibeles i la grega Artemisa, la divinitat resultant de la fusió de les anteriors és la coneguda com "Artemisa Efèsia".

El principal edifici d' Efèsia era el temple dedicat a la deessa i era considerat per als grecs una de les set meravelles del món antic ja que era el temple grec més gran de la seva època i estava construït de marbre en la seva totalitat.

4.3. Artemisa Efèsia
Museu d'Efes, Turquia.

Ashtarte: Deessa mesopotàmica que va arribar a Roma i es va expandir sobretot per Hispania. Originàriament era una deessa de la naturalesa, la vida la fertilitat. Després va evolucionar a una deessa de la guerra i el cel. Es va expandir per tot el Mediterrani arribant a ser una de les principals deesses ibèriques. Se la representava nua o coberta amb vels.

Ashtarte va arribar a Hispania de mans dels fenicis. El culte es va expandir ràpidament la costa, i és possible que en la zona gaditana existís algun temple. Actualment encara existeixen peregrinacions a llocs on hi havia cultes a la deessa o algun temple, és el cas de la peregrinació del Rocío.

4.4. Ashtarte.

Isis: És el nom grec d'una deessa de la mitologia egípcia. El mite d'Isis no pertany pròpiament a la religió grega ni a la romana, la seva mitologia procedeix de la religió egípcia. El seu nom egipci era Ast, que significa tron i era la Deessa mare per excel·lència. A Egipte aquesta divinitat se la representava com una dona

4.5. Isis a la romana.

amb el disc solar entre dues banyes de bou o amb el seu jeroglífic (un tron) al cap. Després de la conquesta d'Egipte el culte d'Isis es va estendre per tot el món grecoromà. Després de l'assassinat de Juli Cèsar, es va decretar aixecar un temple en honor a Isis però August ho va aturar. Finalment es creu que va ser durant el regnat de Cal·lígula quan es va establir a Roma el culte a aquesta deessa. En època hel·lenística Isis va adquirir el rang de deessa principal. La visió romana sobre els seus cultes era sincrètica amb aspectes merament locals d'altres més familiars. Alguna vegada se la comparava amb Cibeles i també se la va identificar amb les deesses grega i romana de l'agricultura, Demèter i Ceres.

Un dels millors exemples del domini de Isis el trobem a la ciutat de Baelo Claudia a 22 Km de Tarifa, on el temple dedicat a aquesta divinitat era el més gran de la ciutat i estava situat al lloc més important de la mateixa.

La ciutat es va fundar l'any II a.C. en una zona alta de l'Estret de Gibraltar. Però no serà fins a la segona meitat del segle II d.C. quan s'inicia un procés de desenvolupament urbanístic i rep l'apel·latiu de Claudia. Anys més tard començarà la decadència de la ciutat durant el segle III d.C. arrel d'un terratrèmol i finalment serà abandonada durant el segle VII.

4.6. Plànol Baeolo Claudia.

Aquesta ciutat, dedicada principalment a l'indústria pesquera de la tonyina, és el conjunt urbà romà més complet de la Península Ibèrica. La ciutat representa un bon referent per a poder conèixer l'urbanisme romà i la vida en una ciutat, ja que hi podem trobar molts dels elements representatius d'una típica ciutat romana, és a dir: el fòrum, els temples (a Isis, Juno, Júpiter i Minerva) , la basílica, el mercat, el teatre, aqueductes, etc.

4.7. Maqueta de la ciutat.

4.8. Temple de la ciutat.

4.9. Basílica.

5. DIVINITATS I ÉSSERS MITOLÒGICS A GRÈCIA.

Com a part del treball sobre la mitologia de Grècia i Roma he seleccionat els mites més importants d'aquesta mitologia.

5.1. L'origen del món.

Els grecs afirmaven que el principi del món era l' anomenat Caos, on tot estava desordenat, els elements estaven barrejats i no es distingien uns dels altres. Del Caos va néixer Gea, personificació de la Terra i mare de tots els déus. Gea va engendrà Pont i Urà (personificació del cel) qui amb la pluja originà les plantes, animals i rius. Urà unit amb Gea van engendrar als titans (éssers enormes) , els ciclops (gegants amb un sol ull) i Hecatónquiros (éssers amb cent braços i cinquanta caps). Però Urà amb por de que els seus fills el destronessin va començar a retornar els seus fills a l'interior de la Terra és a dir, al ventre de la seva mare Gea, qui volia ajudar als seus fills i per això va donà a Cronos, un dels fills més joves, una falç que utilitzà per castrar a Urà amb l'ajut dels seus germans i d'aquesta manera es va convertir en l'amo de l'univers. La sang de la ferida fecundà Gea, i llavors van néixer les Erínies, els gegants i les nimfes. I la llegenda també explica que quan els genitals van caure al mar va aparèixer o néixer la deessa Afrodita.

5.2. Cronos (Saturn).

Aquest déu normalment el representaven amb la falç que utilitzà per destronar al seu pare. A Atenes es celebraven unes festes en honor seu anomenades *Cronies* per celebrar la bona collita.

Segons el mite el fill de Gea i Urà, Cronos es va unir amb una de les seves germanes, la titànida Rea. D'aquesta època del regnat de Cronos es va denominar la edat daurada, perquè la gent no necessitava lleis ni regles. De la seva unió van néixer sis fills, però Cronos tenia por de que els seus fills fessin el mateix que ell havia fet al seu pare, per això tan bon punt naixien els devorava. Però Rea va aconseguir salvar-ne un, Zeus, enganyant al seu marit oferint-li una pedra amb bolquers que Cronos es va empassar sense adonar-se de res. El nadó fou portat a la illa de Creta, on va ser alletat per unacabra anomenada Amaltea.

5.1. Saturn devorant als seus fills. Goya, Museo del Prado.

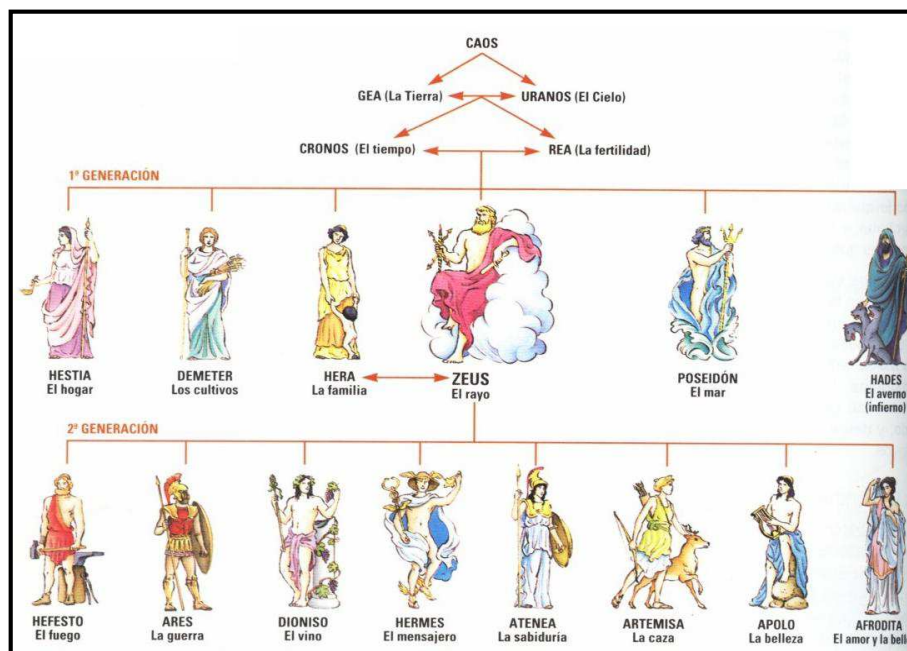
Es diu que els sacerdots de l'illa cridaven, tocaven els timbals i feien soroll perquè Cronos no escoltés els plors del seu fill.

Altres versions del mite diuen que Zeus fou criat per un grup de nimfes, per Gea o la sacerdotessa Melisa que alletà el nadó amb llet de cabra. En qualsevol de les versions Zeus va créixer allunyat de l' Olimp.

Passat un temps Zeus va entrar a l'Olimp com un coper (qui servia el vi als deus) i barrejà verí amb l'ambrosia que serví a Cronos, que va acabar vomitant els cinc germans de Zeus: Hèstia, Demèter, Hera, Hades i Posidó. També alliberà als ciclops i Hecatónquiros del tartàr, on van tancar a Cronos i alguns titans.

5.3. Els dotze olímpics.

Els grecs creien que els déus habitaven a l'Olimp ja que es la muntanya més alta de Grècia amb una alçada de 2920 m, l'aspecte d'aquesta alta muntanya normalment amb el cim cobert de núvols feia pensar que era la llar dels déus. Tot i que el grup de déus més importants s'anomena *Els dotze Olímpics*, el grup estava format per catorze divinitats que segons la llegenda habitaven a l'Olimp, però algun cas com Hades que habitava al submón, no sempre se l'ha considerat part del grup per això el numero varia segons l'època. Els déus que formen aquest grup són: **Zeus, Hera, Hefest, Ares, Posidó, Hades, Apol·lo, Artemisa, Hèstia, Atena, Afrodita, Hermes, Demèter i Dionís.**

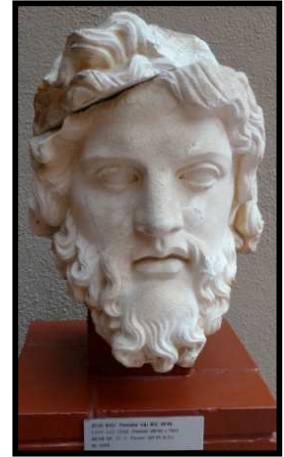
5.2. Arbre genealògic dels 12 Olímpics.

Zeus (Júpiter): Fill dels titans Cronos i Rea. És el déu suprem i el rei dels déus. És el déu del cel i del tro, protector de la família i de l'Estat, la Societat i les lleis. És un déu de múltiples ambicions eròtiques i protagonista de nombroses aventures amb deesses i amb mortals.

Se li representa com un gran home bell i fort, amb el cabell espès i una llarga barba. Empunyant un ceptre o un llamp i acompanyat d'un àguila. Se li rendeix culte a molts llocs però sobretot a Dòdona, Olímpia, Nemea, Creta, Arcàdia.

S'explica que va ser criat per mortals i alletat per una cabra, amb la qual més tard, quan el déu va lluitar contra els Titans, es va fer una armadura de pell d'aquesta. Zeus, ajudat pels seus germans va enderrocar a Cronos i als Titans.

Zeus va mantenir relacions amb bastants divinitats:

5.3. Zeus. Museu d'Efes, Turquia.

La primera és **Metis**: aquesta va ser devorada per Zeus just abans de néixer el fill que esperaven, perquè li va ser anunciat al déu que el següent fill de Metis seria un home i que regnaria sobre tots els seus fills. D'aquesta unió sorgirà Atenea.

Amb la seva dona **Hera** neixen tres déus: Hebe, Ares i Ilitíia. Per a la primera unió Zeus es va disfressar de cucut espantat pel mal temps. Hera ho recull i ho cobreix amb la seva roba, moment en què Zeus aprofita per recobrar la seva figura original i intenta forçar a la deessa. Aquesta demana que la respecti i Zeus li promet que la farà la seva dona.

De la unió amb **Demèter** va néixer Persèfone. Qui seria raptada per Hades.

Zeus i **Mnemosine** van ser pares de les nou Muses.

Amb **Leto** engendra a Apol·lo i a Àrtemis.

De la unió de Zeus i **Maya** naixeria el missatger dels deus, Hermes.

Zeus també va tenir nombrosos fills amb dones mortals:

Zeus i **Io**: Zeus va transformar la noia en una vaca, per protegir-la. Hera la va demanar com regal i la va posar sota vigilància. Hermes va ser l'encarregat de sostreure a la vaca per tornar-la a la seva forma real, però abans Hera va enviar un gran insecte que va fer fugir l'animal fins a Egipte, on va recuperar la seva forma real.

Amb **Níobe** va engendrar a Pelasgo i Argos.

Zeus i **Calisto**: Calisto havia fet vot de castedat però es va unir a Zeus. En descobrir Artemisa el seu embaràs la va transformar en óssa. De la unió va néixer Arcade.

Zeus i **Europa**: Zeus enamorat de la noia, es va presentar davant seu transformat en un bell toro blanc mentre Europa jugava a la platja. Quan la noia es va acostar a acariciar-lo i muntar el toro va sortir corrent a través del mar fins arribar a Creta. Europa va donar a Zeus tres fills: Minos, Sarpèdon, Radamantis. Després el déu la va casar amb el rei Aterión de Creta.

Zeus i **Sèmele**: Aquesta mortal va ser mare de Dionís i va morir fulminada per un raig en presentar el seu amant, Zeus, davant seu amb tot el seu esplendor.

Zeus i **Táigete**: Táigete només es va lliurar a Zeus desmaiada. Quan va tornar en si, va fugir a la muntanya Taigeto, una serralada del Peloponès, avergonyida. De la unió va néixer Lacedemón.

Zeus i **Antíope**: Zeus es va unir a ella en forma de sàtir.

Zeus i **Dànae**: La noia havia estat tancada pel seu pare per evitar que tingués descendència, ja que un oracle li havia vaticinat que moriria a mans del seu nét. Però Zeus en forma de pluja daurarà es va introduir a les estances de la jove i junts van engendrar a Perseu.

Zeus i **Electra**: Al costat de Zeus va engendrar a Dárdano, fundador de l'estirp reial troiana, i a Yasión, que de la seva unió amb la deessa Demèter va tenir a Pluto.

Zeus i **Pluto**: Amb Pluto va tenir a Tàntal. Aquest va trair als déus robant-los el nèctar i l'ambrosia. Però el seu delicte més greu, va ser degollar el seu propi fill i donar menjar als déus. Per aquests delictes, va ser castigat a romandre eternament en el Tàrtar, lloc de patiment etern.

Zeus i **Egina**: La mortal va ser raptada per Zeus que la va portar a l'illa de Enone. La illa va canviar el seu nom i a partir d'aquest moment va ser cridada Egina. Durant la seva estada a l'illa va donar a llum a Éaco.

Zeus i **Alcmena**: Alcmena es va casar amb el seu cosí amfitrió però va jurar no unir-se a ell fins que fos venjada la mort dels seus germans. La nit que Amfitrió tornava amb la missió complerta, Zeus prenent la forma del nuvi es va unir a la noia engendrat a Hèracles.

Zeus i **Leda**: En una mateixa nit s'hauria unit a Zeus i a Tindàreu. Com a conseqüència d'aquella nit Leda va posar dos ous, d'un van sortir Helena i Pólux, fills de Zeus i d'un altre Clitemestra i Càstor, fills de Tindàreo.

Zeus i **Ganímedes**: Ganimedes era un jove d'extraordinària bellesa i per això Zeus es va enamorar d'ell, i ho va raptar convertit en àguila. L'hi va portar a l'Olimp, on va esdevenir el coper del nèctar dels déus.

Hera (Juno): Filla de Cronos, germana i muller de Zeus, per tant reina del cel i l'Olimp. Era la deessa de la vida matrimonial i les dones. Venerada antigament a Argos, el seu culte s'estengué per tot Grècia i el sud d'Itàlia. Hera ocupà un lloc important per damunt de les altres divinitats, que passaren a ser amants del seu marit. Lo que segons la llegenda provocà que estigués contínuament gelosa i amb ganes de venjar-se del seu marit, curiosament era la protectora del matrimoni. La representaven bella però també venjativa i violenta, sempre amb la seva diadema o corona i un ceptre. Li està consagrat la vaca i el paó, perquè en les seves plomes porta els cent ulls d' Argos que la deessa necessitava per vigilar a Zeus.

5.4. Dibuix d'Hera amb el paó.

El mite explica que Zeus transformat en un cucut o un altre tipus d' ocellet malferit, va apropar-se a la deessa que intentant reanimar-lo va ser violentada. Després d'això es casà amb el seu germà en una gran cerimònia i després d'una llarga nit de noces la deessa es banyà a la font de Canatos, Nàuplia, i d'aquesta manera recuperà la virginitat. Tot seguit tornar a l'Olimp amb el seu marit on hauria de regnar al seu tron d'or. Són moltes les histories on aquesta deessa intervé per venjar-se del seu marit i atacar a les amants.

Destaquen la història de Ío una de les amants de Zeus que va ser transformada en vaca per no ser descoberta. Però Hera, que coneixia les aventures del seu marit, demanà la vaca com a regal i la empresonà, finalment Ío va aconseguir fugir a Egipte.

També destaca l'odi a Hèrcules, fill de Zeus i Alcmena, a qui va enviar dos serps quan era un nadó, però aconseguí sobreviure estrangulant les serps mostrant la naturalesa divina del nen.

Amb Zeus va ser mare de quatre divinitats **Ares** (deu de la guerra), **Hebe** (deessa de la joventut), i **Il·lita** (deessa dels parts) i Hefest, encara que en algunes versions es diu que a Hefest el va engendrar ella sola per venjar-se, de nou, de Zeus.

Hefest (Vulcà): Representa el foc "industrial" i del ferro, protector dels artesans. Es l'artesà dels déus i reparava les armes dels seus companys. Aquest déu deforme era objecte de riure però molts acudien quan necessitaven armes, joies, etc. I és que aquest déu se'l representa lleig, coix, amb cabells llargs, però savi i cordial, amb un martell, tenalles, enclusa, o destal i acompanyat dels ciclops. Se li rendeix culte en àrees volcàniques, Tisió i Hephasteion. Hefest a Atenes tenia un temple, al costat de l'àgora, el Teseiόn, i un altar propi en el Erecteión.

5.5. Hefest, Museu del Louvre.

Fill de Zeus i de Hera, o només d' Hera. Algunes llegendes sostenen que Hera el va expulsar de l'Olimp per la seva lletjor, altres, que va ser Zeus qui el va fer fora a causa d'una conspiració d' Hera i Hefest per derrocar-lo. De qualsevol manera el seu cos va caure al mar on dues nereides, Tetis i Eurinome, el van recollir i cuidar a l'illa de Lemnos. Hefest es convertí en un hàbil artesà, i amb els seus coneixements elaborava joies per a les seves mares adoptives, fet que provocà la tornada d'aquest deu a l'Olimp: Tetis va ser convidada a una festa de l'Olimp, lluint una preciosa joia confeccionada per Hefest; l'adorn va despertar l'enveja de la deesses, especialment d' Hera qui en saber el nom de l'orfebre va demanar a Hefest que tornés a l'Olimp, però ell va rebutjar l' invitació; llavors va intervenir el déu Dionís, qui mitjançant una poció va aconseguir la promesa d' Hefest d'acudir a la crida d' Hera , per venjar-se va enviar a Hera un tron d'or del qual la seva mare no va poder aixecar-se, així que Hefest va imposar condicions per tornar a la llar dels déus, una de les quals va ser contreure matrimoni amb Afrodita, deessa de l'amor.

Altres intervencions o mites on el protagonista és aquest déu són l'adulteri d' Afrodita: Apol·lo va descobrir l'adulteri de la deessa de l'amor i Ares i ho va explicar a Hefest, qui va elaborar unes cadenes que va col·locar en el llit on anaven la seva dona i Ares, aquestes cadenes tenien un mecanisme que feia que es deixessin anar al més mínim contacte, de manera que Afrodita i Ares van quedar atrapats. Hefest va obrir la porta i va cridar als altres déus perquè veiessin l'escena.

Ares (Mart): És el deu de la guerra, la lluita i la matança. A Roma és també déu de l'agricultura i venjança. A Grècia no era gaire estimat en canvi a Roma era considerat pare de la ciutat i el segon, després de Júpiter. El representaven com un home jove i armat. De vegades muntat en un carro portat per cavalls salvatges. Acompanyat d'animals com el volor, el gos o el senglar. Se li rendeix culte a Tràcia, Tebes, antiga àgora d'Atenes.

La seva figura, violenta i salvatge, es odiada fins i tot per alguns dels déus. Segons el mite el seu seguici estava format per Enio (deessa de la guerra), pels seus fills Deimos (l'espant) i Fobos (el terror), per Eris (la discòrdia) i una multitud de dimonis.

Curiosament en la majoria dels mites grecs es vençut. Els gegants Otos i Efialtes el van ficar en una olla de bronze durant tretze mesos fins que Hermes l'ajudà a escapar. També va ser ferit a Troia a mans de Atenea.

Ares també és conegut per les seves aventures amoroses, sobretot amb la deessa de l'amor Afrodita, amb qui va engendrar a Fobo, Deimo, i segons algunes versions del mite a Cupido. Fobo representa al pànic, que fa que un guerrer abandoni la batalla; mentre que Deimo representa el temor, la por que paralitza als guerrers en combat i els impedeix continuar batallant.

5.6. Ares, Villa Adriana (Tivoli).

Altres relacions conegudes són la que va mantenir amb la mortal Aglauro. D'aquesta unió va néixer Alcipe que més tard va ser violada per un dels fills de Posidó, Ares va matar al violador i va ser portat a un judici on la resta de déus el van perdonar.

Posidó (Neptú): És un dels principals déus a Grècia, només sota del seu germà Zeus. Fill de Cronos, és el senyor del mar. La seva figura es semblant a la de Zeus però més salvatge, sempre amb el seu trident i sobre un carruatge portat per animals marins, com ara dofins. També se'l relaciona amb els cavalls. Posidó és el protector dels mariners i tot aquell que navega. Se li rendeix culte a llocs com Paestum, Cap Sounion, Tera, Patras, o Egina.

Una de les històries més conegudes es la lluita que va mantenir amb Atenea per aconseguir ser el patró de la ciutat d' Atenes. Cada déu va oferir als ciutadans un regal, Atenea regalà un oliver mentre que Posidó oferí una font d'aigua salada. El rei i els ciutadans van escollir l'oliver ja que els hi proporcionava oli, fusta i aliment. Posidó enfadat inundà la ciutat. Aquesta història era un dels primers relleus que es veia quan s'entrava al Partenón.

Posidó també va participar a Troia. El déu del mar i Apol·lo van ajudar al rei troià Laomedont. Zeus els va castigar per haver conspirat contra ell i els dos déus van haver de construir la muralla de Troia. A la vegada Laomedont es va negar a pagar el que havia promès a Apol·lo i Posidó, per això van enviar una epidèmia i un monstre marí respectivament. Per lliurar-se del monstre el rei havia de sacrificar la seva filla, però Hèrcules la salvà.

Posidó també és protagonista de la Odissea on, per la enemistat amb Atenea que protegeix l'heroi Ulisses , ell actua molestant-lo en el viatge de retorn a Ítaca. Sobretot després de que l'heroi ataquí i avergonyeixi al ciclop Poliferm, un dels fills del déu.

Com Poliferm el déu del mar va tenir molts descendents, la majoria gegants i bandits, com ara Sinis, anomenat “doblador de pins”, ja que tenia la costum de trencar pins al seu pas o lligar viatgers en aquests arbres; Procastres era un altre bandit que portava dos llits, un de curt i un altre llarg, i obligava als viatgers a estirar-se en aquests, als viatgers alts en el curt i a l'inrevés, però tallava els peus als alts, i als baixos els estirava; Cerción obligava als viatgers a lluitar i després els matava; Anteo utilitzava els cadàvers dels viatgers als quals derrotava per adornar un temple en honor al seu pare; Posidó també és pare d' altres éssers com el Tritó o el cavall Pegàs.

5.7. Posidó, estàtua grega de broze.

Posidó es va unir a la deessa Deméter, tot i que ella va intentar enganyar-lo transformant-se en euga però va ser ella la enganyada ja que Posidó es va unir a ella transformat en cavall, d'aquesta unió va néixer Desponia, nom que estava prohibit pronunciar.

Hades (Plutó): Era el senyor dels morts i jutge, habitava en el seu regne subterrani, anomenat el Hades, on residien les ànimes dels morts i té poder absolut sobre els morts, per el que és molt temut i poc representat. S'assembla als seus germans Zeus i Posidó. Se'l descriu ombrívol, grandíols, trist en el seu caràcter i funcions, just, i terrible. Sempre el representen amb el casc de la invisibilitat, i el gos de tres caps Cèrber. I el relacionen amb animals com la serp o el llop. Se li rendeix culte a Elis i a les suposades entrades als inferns.

5.8. Hades amb el cèrber.

Hades, fill de Cronos i Rea, va ser un dels protagonistes de la batalla per arrabassar el poder al seu pare. Després de la victòria es va repartir el món amb Zeus i Posidó, obtenint Hades el món subterrani.

La reina dels morts era Persèfone. Hades s'enamorà d'ella, però Zeus no va donar el permís perquè es poguessin casar ja que no volia enfrontaments amb Demèter, mare de Persèfone. Llavors Hades va decidir raptar-la. Quan Demèter ho va saber va intervenir, i va aconseguir que la seva filla tornès al món dels vius però Hades va fer que Persèfone mengés un gra de magrana, el que li impediria tornar al món dels vius. Demèter i Hades van arribar a un acord: Persèfone passaria la meitat de l'any amb el seu marit i l'altre amb la seva mare.

Són moltes les històries sobre la mort i la tornada a la vida on Hades, no com a principal protagonista, intervé i mostra alguns dels durs càstigs que imposa. Per exemple: Quan Sísif va morir va demanar a Hades tornar a la Terra per trobar-se amb la seva dona. Però mai va tornar amb ella, quan Sísif va morir de nou, va ser castigat a empènyer eternament una roca pel vessant d'una muntanya, una vegada que arriba al cim, la roca cau de nou; altres càstigs que va implantar són : intentar omplir un barril foradat o estar lligat a una roda que girava sense parar.

Demèter (Ceres): Filla de Cronos, era la deessa de l'agricultura, els cereals i la fertilitat en el camp. A Roma va substituir a altres divinitats llatines com ara Tellus o Bona Dea. Era una de les deesses més venerades i es celebraven nombroses festes en honor seu, com ara la Cereàlia (del 12 al 19 de abril). Sempre se la representa amb l'espiga, una torxa o la falç. I se la relaciona amb el blat, el porc i la grua. Se li rendeix culte en llocs com Eleusis, Peloponès, Tesmofores, Aloa, Cloia, Arosis.

5.9. Ceres, Museu Nacional de Roma.

El principal mite de Demèter explica que Hades, el seu germà, va raptar a Persèfone (deessa que va nàixer de la seva unió amb Zeus). La deessa va començar a buscar la seva filla per tota la Terra sense èxit, fins esbrinar els fets. Demèter, irritada, va decidir abandonar l'Olimp i, com a conseqüència, la terra va deixar de donar fruits. Zeus va intervenir i finalment es va arribar a un pacte: Persèfone passaria la meitat de l'any amb el seu espòs, en el món dels morts, i l'altra meitat amb la seva mare.

Aquest mite serviria per explicar el cicle estacional: mentre Persèfone està amb la seva mare, aquesta s'alegra i fa que la terra produeixi fruit (primavera i estiu). Quan la seva filla se'n va, Demèter s'entristeix i la terra deixa de donar fruit (tardor i hivern).

Un altre mite explica com aquesta deessa va ensenyar l'art de l'agricultura a Grècia.

Mentre Demèter buscava a la seva filla, va prendre la forma d'una dona anciana, i va rebre l'hospitalària benvinguda de Céleo, el rei d' Eleusis. Céleo li va demanar que tingués cura de Demofonte i Triptólemo, els seus fills. Com regal a Céleo per la seva hospitalitat, Deméter va planejar convertir Demofonte en un déu, cobrint-lo amb ambrosia, respirant suaument sobre ell mentre el sostenia entre els seus braços i el seu pit, i fent-lo immortal cremant-lo sobre carbons en la xemeneia de la llar familiar cada nit, a esquena dels seus pares. Demèter no va poder completar el ritual perquè Metanira, la reina, va trobar al seu fill al foc i va xisclar espantada, això va enfurir a Demèter. Llavors Demèter va decidir ensenyar a Triptólemo l'art de l'agricultura i, a través d' ell, la resta de Grècia en va aprendre.

Posidó enamorat la va perseguir, i els dos déus convertits en cavalls van engendrar a Desponia i un cavall, Areion. També va ser mare de Plaute, amb Yason.

Apol·lo (Febo): Fill de Zeus i de la mortal Latona, és el bessó d'Artemisa. És el déu de la bellesa, de les arts, i del sol i la llum. Es diu que és un dels fills preferits de Zeus, i que és sempre respectat i admirat, fins i tot entre els déus. Representa l'ideal masculí: encantador, fort, alt, valent, i intel·ligent. Es representa amb la lira, l'arc i les fletxes i amb l'lorer, i normalment acompanyat de les Muses. Es relaciona amb molts animals com el llop, el cigne, el falcó, el dofí, el ratolí, o el llangardaix. Se li rendeix culte a tota Grècia, sobretot Delfos i Delos.

5.10. Apol·lo Leptis Magna, Líbia.

Quan Hera va descobrir que Leto estava embarassada i que el seu marit, Zeus, era el pare, va prohibir que Leto donés a llum en terra ferma. Leto, però, va trobar l'illa flotant de Delos, que no era part d'un continent ni una illa fixa, i va donar a llum allà.

Al mateix temps, Hera va segrestar a Ilitia, la deessa dels parts, per evitar que Leto donés a llum, però els altres déus van obligar a Hera a deixar-la anar. Primer va néixer Artemisa i aquesta va ajudar a néixer a Apol·lo. Una altra versió afirma que Artemisa va néixer un dia abans que Apol·lo. Pocs dies després Apol·lo va matar Pitó, una terrible serp que vivia al costat de Delfos, al peu d'una font, i terroritzava a tots.

Molts dels mites protagonitzats per aquest déu també estan protagonitzats per la seva germana. Un d'aquests mites és el de Níobe:

Níobe, una reina de Tebas i esposa de Anfió, va presumir de la seva superioritat sobre Leto perquè havia tingut catorze fills, set homes i set dones (anomenats Nióbides), mentre que Leto havia tingut només dos. Apol·lo va matar els seus fills, i Artemisa a les seves filles.

Apol·lo i Artemisa van fer servir fletxes enverinades per matar-los, encara que segons algunes versions part dels Nióbides van ser perdonats. Anfió, en veure els seus fills morts, es va suïcidar. Mentre que Níobe va fugir a la muntanya Sípilo i es va convertir en pedra mentre plorava. Les seves llàgrimes van formar el riu Aqueloo. Zeus havia convertit a tots els habitants de Tebes en pedra, de manera que ningú va enterrar als Nióbides fins al novè dia després de la seva mort, quan els propis déus els van donar sepultura.

Quan Zeus va abatre al fill d'Apol·lo, Asclepi, amb un raig per ressuscitar a Hipòlit d'entre els morts, Apol·lo va matar als Ciclops, que havien creat el raig de Zeus. Apol·lo va ser condemnat a un any de treball forçat com a càstig.

Durant aquest temps va treballar com a pastor per al rei Admeto. Ja que Admeto era bo amb Apol·lo, el déu li va prometre que quan arribés l'hora de la mort, permetria que un altre prengués el seu lloc. Llavors Admeto es va enamorar d'Alcestis. No obstant això el pare d'aquesta, el rei Pelias, només li donaria el seu permís per casar-se si Admeto muntava un carro tirat per lleons, porcs senglars i altres animals salvatges. Apol·lo va ajudar Admeto a superar aquesta prova, i la parella es va casar. Quan a Admeto li va arribar l'hora de morir, Alcestis va decidir morir al seu lloc. Hèrcules va intervenir i va permetre que tots dos visquessin un altre vida junts.

També destaca com a mite curiós el de la sibil·la de Cumas; Apol·lo era el déu que inspirava les profecies de les sibil·les. El déu va prometre concedir-li un desig a una de les sibil·les de Cumas.

La sibil·la va agafar un grapat de sorra a la seva mà i va demanar viure tants anys com a partícules de terra havia agafat, però se va oblidar demanar l'eterna joventut, així és que amb els anys va començar a consumir-se tant que van haver de tancar-la en una gàbia. Va viure 9 vides humanes de 110 anys cadascuna.

Apol·lo també va ser protagonista de nombroses histories amoroses com:

Jacint , era un jove molt bell estimat per Apol·lo. Va morir copejat per un disc que havia llançat el déu mentre tots dos practicaven aquest esport. Apol·lo va fer que de la sang del jove brotés el jacint.

Dafne era una nimfa, filla de Peneu. Apol·lo que la desitjava, la perseguia contínuament. La nimfa desesperada va demanar ajuda als déus, que la van convertir en llorer. A partir d'aquell dia Apol·lo portà una corona de llorer.

Artemisa (Diana): Germana d'Apol·lo. És la deessa de la caça, la castedat i de la lluna. Es representava com una caçadora jove, acompanyada d'un gos o d'una cérvola, i amb el seu arc i fletxes. Se li rendeix culte en Delos. La deessa està molt lligada als mites d'Apol·lo.

Va néixer a l'illa de Delos al costat del seu germà bessó Apol·lo, a qui va ajudar a néixer per ser la primogènita.

Artemisa, després d'un dia de caça, va aprofitar per prendre un bany. Les deesses eren molt geloses de la seva intimitat i no podien ser vistes en la seva nuesa per cap mortal sota pena de afrontar el càstig corresponent. Acteó, un jove, va encaminar involuntàriament els seus passos fins al lloc on la deessa i les seves nimfes prenen un bany. El jove no es va retirar sinó que es va quedar contemplant l'escena, extasiat davant la visió de la bellesa de la deessa. Artemisa, irritada en sentir-se observada, el va castigar durament: el va convertir en un cérvol i va llançar contra ell els gossos que integraven la seva gossada.

5.11. Diana de Versailles, Museu Louvre.

La còlera de la deessa també la va rebre la família d' Ifigènia, per unes paraules imprudents d' Agamèmnon, que, havent caçat un cérvol, va exclamar: "*Ni la pròpia Artemisa podria haver matat així!*".

La deessa va enviar llavors una bonança que va immobilitzar tota la flota, i Tiresias, l'endeví, va revelar la causa del contratemps i l'únic remei, sacrificar Ifigènia, la filla del rei. Però Artemisa no va acceptar el sacrifici.

Hèstia (Vesta): Filla de Cronos i Rea. És la deessa del foc domèstic. Mai va intervenir en les disputes dels immortals. La seva figura és antropomorfa, gairebé sempre apareix representada com el foc de la llar. El seu animal és l'ase. Al principi era la deessa del foc i dels sacrificis, però en època clàssica, el seu camp d'actuació es va reduir al foc de la llar. El lloc on se li rendia més culte és Roma.

Zeus li va concedir el do de conservar la seva puresa així com altres honors com ara rebre culte a totes les llars dels homes i en els temples de tots els déus. A partir del foc col·locat al mig de l'altar domèstic, la idea i significació de Hestia va anar creixent i del foc de la llar privat es va passar al foc de la llar dels temples i al foc de la llar de tota Grècia i per fi al foc Central de la Terra mateixa. Per la seva puresa i immobilitat té pocs mites.

Els santuaris dedicats a la deessa Vesta tenien una peculiar planta circular. En el cas de Roma el temple dedicat a Vesta estava situat en el Fòrum. Se li donava forma rodona a fi d'imitar no la forma de la terra sinó la de l'univers, el centre segons els pitagòrics estava ocupat pel foc. Les sacerdotesses de Vesta eren les Vestals, dirigides pel pontifex maximus. Passaven per ser anteriors a la fundació de Roma, doncs es deia que la mare de Ròmul i Rem, havia estat vestal.

El col·legi de Vestals va ser organitzat per Numa Pompilio, el segon rei de Roma, i va passar amb el temps de tenir quatre sacerdotesses a set. La jove escollida per

5.5.12. Temple de Vesta, Roma.

Vestal havia de tenir entre sis i deu anys, ser sana de cos i sense tares físiques. Es triava a sort entre vint joves proposades pel Pontifex Maximus. Un cop admeses, rebien una educació especial i estaven trenta anys al servei de la deessa, i després podien casar-se si volien, però durant el seu sacerdoci se'ls exigia, sota pena de ser enterrades vives, la més absoluta castedat. Gaudien de privilegis, ja que a més de dirigir el culte i fabricar el bollo salat anomenat mola salsa, gaudien d'un immens prestigi, podien presentar-se a judici

com a testimoni sense prestar jurament, veure i disposar al seu gust de la seva pròpia fortuna.

Atenea (Minerva): Filla de Zeus i Metis, la més sàvia entre déus i humans. Deessa de la saviesa, de la guerra, la civilització, l'estratègia, les arts, la justícia i l'habilitat. És una deessa majestuosa, de rostre bell i sever. Sempre es representa amb l'armadura completa, l'elm, la llarga llança, l'escut i el fus. Se la relaciona amb l'òliba, la serp i l'olivera. La seva importància és gairebé tanta com la d' Hera, se li rendeix culte en el Partenó i a l'Erecteion d'Atenes.

Atenea va sorgir del cap de Zeus. Aquest es va empassar a Metis en assabentar-se que esperava un fill, ja que havien vaticinat que un fill seu el destronaria. Arribat el moment del part, Zeus que es trobava malament, va demanar a Hefest que li obrís el crani d'un cop de destal i del seu cap va néixer Atenea llançant un crit de guerra i ja adulta.

5.5.13. Relleu grec d'Atenea.

El mite més famós és la competició per Atenes, entre Posidó i Atenea. Atena va regalar a la ciutat una olivera i Posidó va fer brollar una font d'aigua salada. El jurat va donar la victòria a aquesta i Posidó va inundar la ciutat.

Altres mites on apareix Atenea són:

Aracne era una donzella lídia, la reputació en l'art de teixir i brodar li havia fet guanyar la fama de ser deixeble d' Atena, però orgullosa va desafiar la deessa: cadascuna d'elles havia de brodar una escena, però en l'últim moment Atenea va trencar el tapís de la jove. Aracne es va penjar i Atenea li va salvar la vida convertint-la en aranya.

Erictonio: Fill d' Atenea i Hefest. Va néixer de la terra fecundada per l'esperma d' Hefest quan es va abalançar sobre Atena. Erictonio, d'aparença monstruosa, va ser educat per Atenea al seu temple. Amb el temps va expulsar Anfictión, rei d'Atenes i el va succeir en el tron.

Atena també va intervenir en batalles, danyant sempre a Ares: Ares i Diomedes s'enfronten en combat. Però Atena desvia tots els cops del déu i guia la llança de Diomedes que fereix Ares.

Afrodita (Venus): És la Venus romana. A Roma era una divinitat molt antiga, que simbolitzava la fertilitat del sòl i de les hortes. És a partir del segle II aC, quan els deus romans van començar a confondre amb els grecs i a ser substituïts per aquests, quan Venus i Afrodita es van confondre adoptant Venus el caràcter de la deessa grega.

Filla d' Urà i de l'escuma marina. És la deessa de l'amor, el desig i la bellesa. Es caracteritza per la seva bellesa i nuesa.

Menys poderosa físicament que la resta dels déus, però la seva bellesa i control sobre el desig li confereixen un gran poder. Se la relaciona amb la petxina i la poma i amb el colom o el dofí. Solen acompanyar-la les tres Gràcies i Eros (Cupido). Se li rendeix culte per tot arreu, especialment a Xipre, Citeres, Corint, o Cnido.

5.14. Afrodita. Museu d'Afrodisias, Turquia.

El naixement d' Afrodita ha estat transmès segons dues versions: o bé és filla de Zeus i Dione (Afrodita Pandemo), o la més coneguda, és filla d' Urà (Afrodita Urània). Quan Cronos, va tallar i llançar els genitals del seu pare al mar, va néixer la deessa. Tot just sortida del mar, els Céfiros la van portar a la costa de Xipre, on va ser acollida per les Estacions, vestida, abillada i conduïda a l'estatge dels Immortals.

Zeus va casar a Afrodita amb Hefest i ella li va ser contínuament infidel, sobretot amb Ares. Però la deessa també va tenir relacions amb mortals:

Afrodita, commoguda per la bellesa d'Adonis, que llavors era un nen, el va guardar en un cofre i el va confiar a Persèfone. Aquesta, moguda per la curiositat, va obrir el cofre i es va enamorar del nen. Quan Afrodita el va reclamar, Persèfone es va negar a tornar-lo i davant tal desacord va intervenir Zeus, qui va

decidir que Adonis passés un terç de l'any amb Perséfone, un altre terç amb Afrodita i el tercer on ell volgués, incloent l'Olimp.

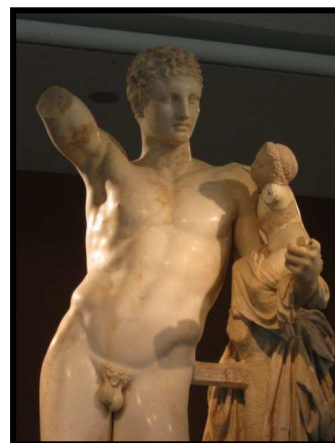
Adonis va ser mort per un senglar mentre caçava. Segons una versió, la bèstia va ser enviada per Artemis, envejosa d' Afrodita. Una altre diu que Apol·lo (per venjar-se d' Afrodita) es va transformar en senglar i va matar Adonis qui va morir en braços d' Afrodita. Una tercera versió atribueix la seva mort a Ares, que estava gelós d' ell pels seus amors amb Afrodita. Es diu que de la seva sang van néixer les anemones i pel dolor de Venus les roses es van tornar vermelles.

Afrodita també es va enamorar d'Anquises. Perquè quedés enamorat de la deessa, Afrodita se li va acostar presentant-se com la filla del rei de Frígia. D'aquesta manera va aconseguir unir-se a ell, però més endavant va revelar qui era realment i li va anunciar que li donaria un fill i va advertir-lo de que no digués a ningú que el nen era fill d'una deessa. No obstant això, un dia que Anquises havia begut vi més del compte, va presumir dels seus amors i Zeus el va castigar per això tornant-lo coix d'un llamp, o segons altres versions cec.

Peleu i Tetis van celebrar les seves noces i van convidar a déus i mortals. Però no tots havien estat convidats a la festa: la deessa Eris (Discòrdia) es va presentar a la festa amb una poma d'or que tenia gravada la següent frase: "Per a la més bella". Va llançar la poma i va marxar. Tres de les deesses presents en el banquet, Hera, Atenea i Afrodita, es van creure mereixedores del títol i es van llançar a per la fruita.

Per resoldre el problema els déus van decidir que Paris, un mortal, havia de ser l'encarregat de decidir qui era la més bella. Durant el judici cada deessa va fer valer els seus mèrits al títol i van prometre a Paris diferents coses: Hera es va comprometre a fer-lo sobirà de tota l'Àsia, Atenea li va oferir la prudència i la victòria en tots els combats i Afrodita va oferir l'amor de la mortal més bella de Grècia, Helena. Paris va donar la poma a Afrodita, aconseguint la protecció de la deessa per a ell i els seus, i l'enemistat de les altres dues deesses el que quedarà reflectit a la Guerra de Troia.

Hermes (Mercuri): Fill de Zeus i Maya. Déu del comerç i el missatger dels deus, també el conductor de les ànimes al inframón. Protector de comerciants i pastors. Sol ser el company de Zeus. Se li representa jove, alegre, popular i rialler. Porta un casc i unes sandàlies alades, i el caduceu (un ceptre d'or amb dues serps enroscades i que en la part superior té dues ales). Se'l relaciona amb animals com el gall, el xai o el porc senglar. Primitivament, era el déu dels límits dels camps, de la invenció del foc, de la fertilitat humana i animal, de la fortuna i les riqueses.

5.15. Hermes. Museu de Olímpia Grècia.

En època clàssica, passar a ser el missatger dels déus majors, déu dels camins i viatgers, dels lladres i comerciants. Protector de la música, pare de l'astronomia, de les matemàtiques, i de les primeres lleis. Se li rendeix culte a camins, carrers i places de tota Grècia, especialment a Atenes. També a Arcàdia, Feneu.

Hermes va néixer a la muntanya Cileno a Arcàdia. La seva mare, Maia, havia quedat secretament embarassada d'una aventura amorosa amb Zeus. Quan el déu va néixer Maia el va embolicar en mantes però Hermes va escapar mentre la seva mare dormia. Hermes va córrer a Tessàlia, on Apol·lo estava pasturant el seu bestiar. Hermes va robar diverses de les seves vaques i les va portar a una cova en els boscos propers a Pilos, esborrant les seves petjades. A la cova va trobar una tortuga i la va matar, buidant llavors les seves entranyes. Va usar els intestins d'una de les vaques i la closca de la tortuga per fer la primera lira. Apol·lo es va queixar a Maia que el seu fill havia robat el seu bestiar, però Hermes ja havia tornat a les mantes en les que ella l'havia deixat, per la qual cosa Maia va refusar creure les afirmacions d'Apol·lo. Zeus va intervenir i va dir haver vist els fets, i va secundar a Apol·lo. Llavors Hermes va començar a tocar música amb la lira que havia inventat. Apol·lo es va enamorar de l'instrument i va oferir intercanviar el bestiar per la lira.

També se li atribueix la invenció de la flauta de Pa, que va adquirir també Apol·lo a canvi del bastó d'or que utilitzava per cuidar els seus ramats.

En una ocasió Hermes va separar amb el bastó d'or a dues serps que lluitaven entre si; aquestes es van entrellçar al seu voltant i va sorgir el caduceu que, era el símbol dels ambaixadors i els heralds grecs.

De la seva unió amb Afrodita va néixer Hermafrodito. Era un jove molt bell que es va enamorar d'una nimfa, Salmacis. En una ocasió, mentre el jove es banyava al llac, la nimfa va aconseguir abraçar-lo per sorpresa i va suplicar als déus que mai poguessin separar-se. Llavors, els déus els van transformar en un sol ser de doble sexe.

Dionís (Bacus): Fill de Zeus i Semele, és el Déu de la vegetació i les flors i del vi. Dionís era, també, el déu de la festa i la bogeria, del teatre, de l'exaltació i el desordre. Es representat alegre i festiu, però terrible, coronat d'heura i vinya i muntat en un carro tirat per lleopards o altres animals. Sempre amb un tirs, un pàmpol, i per suposat una copa de vi. Se'l relaciona amb la cabra, l'ase, el bou o el porc. Se li rendeix culte a Frigia, Tràcia, Delos, Lemnos, Naxos, Quíos, Corfú, Cos, Lesbos o Pèrgam.

5.16. Dionís. Museu d'Efes, Turquia.

Explica el mite que Zeus es va encapritxar de Semele, va baixar a la terra disfressat d'humà, però ella ho va rebutjar. Llavors ell li va dir qui era, va ser ella qui va accedir a oferir els seus encants. Hera, gelosa, va dir a Semele que l'home que la pretenia no era Zeus, i aquesta va obligar a Zeus que es presentés davant seu en la seva màxima esplendor, però al contemplar tot el seu poder, va caure fulminada. S'explica que llavors Zeus prenc al fill que encara no havia nascut i el va portar a la cuixa fins al seu naixement.

La llegenda explica que, quan Dionís va arribar a la ciutat on regnava Penteo, les dones celebraven a Citeró una bacanal. Va arribar un foraster amb aspecte de sacerdot del déu i va dir a Penteo que es vestís de dona i anés al Citeró, Penteu obeir però en el deliri de la celebració les dones el van matar.

Ariadna era la princesa que va ajudar a Teseu en la seva lluita contra el Minotaure. Després, Teseu se la va endur a l'illa de Naxos i la va abandonar. Dionís la va veure des del Olimp i la va fer la seva dona. Tot i això existeixen versions que asseguren que en realitat van existir dues Ariadna, la dona de Dionís i la jove que s'enamorà de Teseu.

5.4. Altres divinitats.

Aquests déus eren col·laboradors de les grans divinitats. Eren acceptats per tots els homes, però tenien menys importància.

Asclepi: Era el déu de la Medicina i la curació. Sempre es representa amb un parell de serps enrotllades en el seu bastó. Asclepi tenia el do de la curació i coneixia molt bé les plantes medicinals.

Segons la llegenda, el déu Apol·lo i la princesa Coronis eren amants. Coronis va quedar embarassada. Apol·lo tot sovint estava de viatge, per això va deixar la noia acompanyada d'un corb blanc. Mentre Apol·lo estava fora, Coronis va tenir relacions amb un altre home. El corb va volar fins a Apol·lo i el va advertir de la infidelitat. Apol·lo va maleir l'animal, que des d'aleshores portar el color negre.

Apol·lo ho va explicar a la seva germana Artemisa el que havia passat, i la deessa va matar d'una fletxa la dona infidel. Quan Apol·lo va veure morta Coronis es va disposar a incinerar el cos.

De sobte, va recordar que Coronis esperava un fill, ràpidament li va obrir les entranyes a, i va treure del seu ventre el nen que portava dins, Asclepi. Apol·lo el va deixar amb el centaure Quiró, qui li va ensenyar medicina, cirurgia, l'art de guarir, i l'art de preparar pocions i medicaments. La deessa Atena també va intervenir en la seva educació, i a més va regalar a Asclepi dos flascons amb sang de la gorgona Medusa.

Asclepi va ser capaç de preparar una poció amb el que aconseguia ressuscitar els morts. Però als déus no els hi agradava massa aquesta idea de ressuscitar als morts. La última resurrecció que va intentar va ser la d'Orió. Però Zeus va fer caure un llamp sobre Asclepi, De l'impacte del llamp, Orió va caure al mar, i també va morir. Finalment Apol·lo va pujar Asclepi al cel i el convertí en la constel·lació de Serpentari.

L'Esculapi d'empúries.

El 25 d'octubre de 1909 es trobà a Empúries el bust de la que està considerada, encara avui, la millor escultura grega de la Mediterrània occidental, col·locat bocaterrosa dins d'una cisterna. El 5 de novembre es trobà la resta de l'estàtua tombada dins un temple del mateix jaciment.

L'escultura és una obra grega de la segona meitat del s. II aC, que arribà a Empúries sortida d'algun taller de la Mediterrània oriental, possiblement de l'illa de Delos. Es manufacturà en peces, que foren fabricades independentment i que acabaren conformant una sola escultura. Això explica les diferències artístiques entre la part del bust i la de la indumentària, diferències que són també causades per la qualitat dels marbres: el de l'illa de Paros (Cíclades) per al tors i el del Pentèlic (Àtica) per a la vestimenta.

No hi ha unanimitat sobre el fet de si l'escultura representa el déu Asclepi o el déu Serapis. Alguns investigadors defensen que podria tractar-se d'un sincretisme o barreja entre aquests dos déus.

 Museu d'Arqueologia de Catalunya

5.17. Esculapi d'Empúries

Eros (Cupido): Era el déu responsable de l'atracció sexual, l'amor i el sexe. En alguns mites es diu que era fill d' Afrodita i Ares, però segons *El banquet* de Plató va ser concebut per Poros (l'abundància) i Penia (la pobresa). Se'l representa com un nen o un jove amb ales i sempre amb un arc i un carcaix amb fletxes capaces d' enamorar o tot el contrari.

Hi ha molts mites on aquest déu intervé i provoca embolics, com per exemple, es diu que va llençar una fletxa a Apol·lo perquè aquest s'enamorés de Dafne. Però el mite més famós, es curiosament, la vegada que ell s'enamora de Psique:

5.18. Eros i Psique, Louvre.

Psique era filla d'uns reis. Tenia fama de ser molt bella i centenars de ciutadans i forasters s'apropaven a veure-la. Afrodita indignada i enfadada, demanà al seu fill que castigés a Psique de tal manera que cap home tornés apropar-se a ella. El rei que havia consultat els oracles va abandonar la noia a la muntanya.

Psique s'adormí al bosc i es despertà en un gran palau on va poder reposar, menjar i a la nit s'uní a un marit invisible. Passat el temps Psique va voler esbrinar qui era el seu marit. Així amb l'ajuda d'una llàntia va poder observar el rostre d'Eros, però aquest en veure que l'havia descobert va fugir. Psique el buscà per tot arreu fins arribar a demanar ajuda a Afrodita.

La deessa va imposar-li dures feines i severes condicions. Finalment Zeus junt amb altres déus va donar ambrosia a Psique que va esdevenir immortal. Poc després es van celebrar les noces.

Llita: Era la deessa protectora dels parts i els nadons. Era adorada a la cova d'Eileithya, a Creta, on segons la tradició la deessa va néixer.

Hebe (Juventas): Hebe, filla de Zeus i Hera, era la deessa de la joventut, segons alguns mites capaç de rejuvenir als ancians. S'encarregava de servir nèctar i ambrosia a les altres divinitats i ajudar als déus en altres tasques.

Se la representa amb un vestit sense mànigues i una copa a la mà. Va ser adorada a Atenes, on tenia un altar al Cinosargue, prop del d'Hèrcules.

A Roma era tradició que els nois oferissin una moneda quan vestien per primer cop la toga dels adults.

5.19. Hebe, Museu de Birmingham

Eris: Era la deessa de la discòrdia. Provocava gelosia i enveja que causaven lluites entre els homes.

Eris d'alguna manera va ser qui va provocar el començament de la guerra de Troia, quan Paris va haver d'escollir entre la més bella de les divinitats, senyalant a Afrodita a canvi d'Helena.

5.20. Eris, pintura atenenca.

Molts mals són fills d'Eris: el desordre civil, la il·legalitat o l'oblit.

Pan: Déu de les muntanyes. Company de Dionís i de les nimfes, es amant de la dansa, la música, els boscs i les fonts, és també el patró del repòs. Se'l representa amb banyes i peus de cabra i raïm. Vivien als boscos i de vegades duia a la mà un bastó i tocava l'anomenada Flauta de Pan. Es famós per les múltiples relacions amb moltes de les nimfes que l'acompanyaven i vivien al bosc.

5.21. Dibuix de Pan amb raïm i bevent vi.

Persèfone: Filla de Demèter que fou raptada per Hades, convertint-se així en la reina dels morts. A Roma se la va identificar amb Prosèrpina.

Normalment se la representa com una noia jove amb un ram de narcisos a la mà o asseguda en un tron (com a reina dels Inferns) o també al costat d'Hades, dalt d'un carro tirat per quatre cavalls negres.

Molts la identifiquen amb una donzella innocent que es raptada per el “dolent”. Però aquesta deessa tenia una altre faceta. Es diu que com a Reina dels morts, era terrible, i que ningú s'atrevia a pronunciar el seu nom en veu alta.

Tanmateix, Persèfone no tenia una posició estable a l'Olimp. Solia viure molt lluny dels altres déus, duia una vida pacífica fins que esdevingué en la deessa de l'inframón.

5.22. Sarcòfag que explica el mite del rapte.

Persèfone collia flors quan Hades va aparèixer, emergint d'una esquerra del Terra. Finalment, Zeus obligà Hades a tornar Persèfone. L'única condició que va posar per alliberar Persèfone va ser que no mengés res en tot el trajecte, però Hades l'enganyà perquè mengés sis llavors d'una magrana, que l'obligaven a tornar cada any, un mes per cada llavor. En altres versions del mite es deia que Persèfone va menjar voluntàriament les llavors de la magrana.

Morfeu: Fill de Hipnos era considerat el déu dels somnis. Era representat amb ales que batia silenciosament, permetent-li volar veloçment a qualsevol lloc.

5.23. Morfeu, Pierre-Narcisse Guérin.

Morfeu s'encarregava d'induir els somnis dels que dormien i d'adoptar una aparença humana per aparèixer en aquests, especialment la dels éssers estimats. Si algú no podia dormir, ell els seduïa i els portava al món dels somnis. Va ser fulminat per Zeus.

Mnemosine: Aquesta deessa era la personificació de la memòria. Era filla de Gea i Urà, i la mare de les nou Muses. Segons el mite, aquesta deessa viu en una cova a la muntanya sagrada de Citeró, d'on sorgeix el riu Lete. S'explica que les ànimes mortes, beuen d'aquestes aigües per oblidar tot el que han fet durant la vida. En canvi, les persones en vida que beuen de les aigües de la deessa, mai obliden.

5.24. Mnemosine a la Domus Philologiae.

Némesis: És la deessa de la justícia retributiva, la venjança i la fortuna. Castigava a tot aquell que d'alguna manera alterés l'equilibri natural. També es considera que era la deessa que mesurava la felicitat i la desgràcia dels mortals, a qui solia ocasionar cruels pèrdues quan havien estat afavorits en excés per la Fortuna. Se la representa amb una corona i de vegades amb un vel que li cobreix el cap; sol portar una branca de pomera en una mà i una roda en l'altra. Solien representar-la amb ales per expressar la promptitud amb que atenia totes les seves funcions.

5.25. Némesis amb la roda.

Príap: Déu símbol de l'instint sexual i de la fecunditat de la natura. Príap, se solia representar amb un enorme penis en erecció. Els romans solien col·locar als jardins estàtues de Príap, amb la funció de garantir una abundant collita. A més Príap també allunyava el mal d'ull i la seva estàtua protegia les hortes dels lladres. Sembla ser que la seva mare va ser Afrodita unint-se a un altre déu (Dionís, Hermes, Pan o Zeus). Fos qui fos el pare, Hera decebuda per la conducta d'Afrodita, va tocar el ventre de la deessa de manera que el nen va néixer deforme.

5.26. Príap. Museu d'Efes.

Hèlios: És la personificació del Sol. Les seves germanes són les deesses Selene, la lluna, i Eos, l'aurora. Hèlios era representat com un bell déu coronat amb la brillant aurèola del sol. Cada dia conduïa un carro, tirat per bous o cavalls, pels cels fins a l'Oceà que circumdava la terra i tornava per aquest cap a l'est a la nit.

5.27. Hèlios moneda d'or.

Nix: Era la deessa de la nit. Es diu que la Nit va néixer del Caos. Aquesta deessa va tenir molta descendència: amb el seu germà Érebo (Foscor), la Nit va concebre a Èter (Lluminositat) i Hemera (Dia). Més tard, per si mateixa Nix engendrar a Moros (Destí), Ker (Perdició), Tànatos (Mort), Hipnos (Somni), Geras (Vellesa), Oizís (Dolor), Apate (Engany), Némesis (Càstig i justícia), Eris (Discòrdia), Filotes (Amistat), Momo (Burla), les Hespèrides (Filles de la Tarda), els Oniros (els Somnis), les Keres (Esperits de la destrucció i mort) i les Moires.

Hipnos: Hipnos era la personificació del son. Es diu que aquest déu habitava en una cova on el sol mai brillava. Se'l representa com un jove amb grans ales. Diu la llegenda que la deessa Hera va prometre a Hipnos la mà de Pasitea a canvi que dormir a Zeus. Hipnos va accedir, però Zeus va aconseguir despertar i va voler fer-lo fora de l'Olimp, però la seva mare, Nix, va intervenir per salvar el seu fill.

5.28. Hipnos, Tivoli Massimo.

Amb Pasitea es diu que va tenir mil fills, els "oniros", els tres més importants eren Morfeu; Iquelo, el responsable que apareguin animals en els somnis, i Fantaso que era el responsable dels objectes inanimats.

Tànatos: Germà bessó de Hipnos, era la personificació de la mort. Normalment se'l representava amb unes grans ales i una espasa. Tànatos actuava complint el destí que les Moires dictaven per a cada mortal. Acudia a buscar els cossos dels que havien mort. Tallava un floc dels seus cabells per oferir com a tribut a Hades i portava els seus cossos al món dels morts.

5.29. Relleu on apareix Tànatos.

La història més curiosa en la qual intervé Tànatos és en la de Sísif: Es diu que Sísif era el més astut dels mortals. Quan Zeus va raptar a Egina, Sísif va ser testimoni casual dels fets. Va utilitzar la informació per al seu benefici. Zeus va manar a Tànatos acabar amb la vida del mortal, però Sísif va aconseguir atrapar i encadenar el jove alat, i per un temps cap home va morir. Finalment, Ares va alliberar Tànatos, que va tornar a fer la seva feina començant pel mateix Sísif.

Les Moires: Les Moires són la personificació del Destí. Són tres germanes: Átropo, Cloto i Làquesis. La seva funció és regular la vida de cada mortal, des del naixement fins a la seva mort, amb ajuda d'un fil que la primera filava, la segona enrotllava, i la tercera tallava. Les Moires són filles de Zeus i de Temis. Encara que altres versions assegurin que eren filles de Nix. A Roma, equivalen a les Parques, amb la variació que una presideix el naixement, una altra el matrimoni i l'altra la mort.

5.30. Representació pictòrica de Les moires.

Les 9 Muses: Són les divinitats del cant, de la dansa i les arts. Originalment van ser considerades nimfes inspiradores de les fonts, prop de les quals eren adorada. Són capaces d'inspirar tota classe de poesia, així com de narrar alhora el present, el passat i fins i tot el futur. Son nou germanes i a cada una se li atribueixen uns coneixements diferents.

5.31. Dibuix de les nou muses.

Calíope: És la protectora de la poesia èpica. Se la representa amb una corona daurada una trompeta en una mà i un poema èpic.

Clíio: És la musa de la Història. En les representacions clàssiques sol aparèixer amb un rotllo d' escriptura o un llibre.

Erato: És la Musa de la poesia lírica i amorosa. El seu principal atribut és una lira.

Euterpe: Musa de la música i l'art de tocar la flauta. Es representa amb un instrument musical, normalment la flauta.

Melpómene: És la Musa de la tragèdia i apareix representada amb la màscara tràgica i una maça.

Polímnia: És la musa de la pantomima i de la poesia sacra. En les representacions era freqüent veure-la en actitud de meditació o amb un vel.

Talia: Protectora de la comèdia. Se la representava com una jove riallera, amb la màscara còmica i un bastó de pastor com a atributs.

Terpsícore: És la Musa de la dansa. Era representada ballant i amb una lira.

Urània: Musa de l'astronomia. Normalment se la representa vestida de blau, amb un globus terraquí i un compàs a la mà. Té una diadema formada per un grup d'estrelles, de les quals també el seu mantell va ple.

Les tres Gràcies: Habitualment es consideren tres: Aglaia, Eufròsine i Talia.

Eren les deesses de la bellesa, l'alegria i les festivitats, també de l'encant, la naturalesa, la creativitat i la fertilitat. Les Gràcies presidien els banquets, les danses i totes les activitats i celebracions agradables. Les Gràcies atorgaven a déus i mortals l'alegria. Les Gràcies eren joves, molt belles i modestes. Acostumaven a portar els cabells mal recollits a causa dels balls ja que sempre estaven dansant. Al principi se las representava vestides amb una fina túnica però més tard es comencen a representar nues.

5.32. Les tres Gràcies de Cirene, Líbia.

Les Gràcies eren companyia habitual a l'Olimp d' Afrodita i Eros i estan molt relacionades amb Les Muses amb qui es divertien al so de la música d' Apol·lo.

Les Nímfes: Són divinitats femenines menors de la natura associades a un accident geogràfic o un lloc concret, les nímfes se solen considerar deesses que animen la naturalesa, i estan representades en obres d'art com belles donzelles, nues, que estimen cantar i ballar; Es creia que habitaven en arbredes, als cims de muntanyes, en rius, rierols i grutes. En els mites grecs actuen com a ajudants d'altres deïtats principals.

Totes les nímfes es poden dividir en dues grans classes. Les que tenen a veure amb un element de la naturalesa o les que s'associen a una localitat, tribu o estat. Eren adorades en santuaris en moltes parts de Grècia, especialment prop de les fonts, arbredes i grutes.

Les nimfes de la primera classe es tornen a dividir en diverses espècies, segons les diferents parts de la naturalesa de les que siguin representatives:

Nimfes aquàtiques: Trobem a les Oceànides, les nimfes de l'oceà; les Nereides, nimfes del Mediterrani; i les Nàïades, nimfes d'aigua dolça, ja sigui de rius, llacs, o pous. Moltes d'aquestes nimfes presidien sobre les fonts, creient-se que inspiraven als que bevien d'elles i que posseïen poders que variaven segons la zona, considerant així que algunes tenien el poder de tornar la salut a les persones malaltes.

Nimfes de les muntanyes i grutes, anomenades Orèades i Orodemníades.

Nimfes dels boscos i praderies. Eren designades amb els noms Alseides (nimfes de les flors), Auloníades (nimfes que podien trobar-se en les pastures de les muntanyes) i Napeas (nimfes dels boscos).

Nimfes dels arbres, es creia que aquestes nimfes morien juntament amb els arbres on vivien. Eren anomenades dríades (nimfes dels roures) o Hamadríades. Les nimfes dels arbres fruiters eren cridades Meliades o Epimélides.

La segona classe de nimfes tenen normalment un nom derivat dels llocs amb els que estaven associades com les Nisíadas, nimfes de Nisa.

5.33. Nimfes i Sàtir, Bouguereau.

5.5. Animals, monstres i altres criatures mitològiques.

Encara que els grans protagonistes dels mites són els déus i els herois, en moltes llegendes també hi intervenen grans monstres i animals amb característiques màgiques. Aquests éssers solen ser una barreja d'animals o bé una barreja d'animal i home. N'hi ha molts de diferents, entre els que destaquen els següents:

Centaures: Aquests éssers són una raça d'éssers amb el tors i el cap d'humà i el cos de cavall. Habitaven a les muntanyes de Tessàlia. Se'ls considerava fills de Kentauros (que va néixer de la unió de Ixió i Nèfele) i algunes eugues magnèsies. Els centaures tenien fama de violents, salvatges i bàrbars, a més de rudes. Se'ls considerava l'encarnació de sentiments com la ira i de la luxúria masculina. Però dues excepcions trenquen la regla anterior: Quiró i Folo. Quiró era famós per la seva saviesa i els seus coneixements en medicina, a més va ser el tutor de grans herois com Enees o Aquil·les; mentre que Folo va ser un bon amic d'Hèrcules, ajudant-lo en algun dels seus treballs.

5.34. Centaure, Partenó d'Atenes.

Un dels episodis més famosos és la lluita contra els làpites, provocada per intentar raptar a Hipodàmia, esposa de Piritoo. La guerra entre les dues famílies simbolitza la lluita i el triomf de la civilització sobre el salvatgisme o barbarisme.

Les versions femenines eren anomenades Centàurides, encara que durant l'època clàssica no van ser gaire representades ni mencionades.

Cèrber: El Cèrber era un gos gegantí de tres caps, enlloc de cua es diu que tenia una serp, o una cua de drac. Tenia una força extraordinària i també desprenia verí dels seus ullals. Era la mascota d'Hades i la seva tasca era protegir l'entrada al regne dels morts, havia de assegurar-se que els morts no sortissin i que cap viu passés per la porta. Tot i això Orfeu el va adormir amb música, i Hèrcules el va capturar per completar el seu últim treball.

5.35. Cèrber segons Disney.

Esfinx: Era un dimoni representat amb cos de lleó, ales d'ocell i cap de dona. Era símbol de la mala sort i de la destrucció. Hi ha moltes versions sobre el seu naixement i qui són els pares d'aquest monstre: hi ha escriptors que asseguren que es fill de Tifó i la quimera, mentre que d'altres aposten per la unió de Tifó i Equidna.

Va ser enviada possiblement per Hera a Tebes, per castigar la ciutat. Així la Esfinx es va establir en una de les muntanyes a l'oest de Tebes, i des d'allà estrangulava i després devorava a tots els humans que estiguessin al seu abast i torturava al país, destruint els camps sembrats. Abans de menjar-se als viatgers, els imposava endevinalles impossibles de resoldre, amb la condició que si els responien, no els devoraria. Tots fallaven fins que va arribar Èdip. Segons explica la llegenda, Èdip va poder resoldre els enigmes i la Esfinx es va llançar al buit amb la intenció de suïcidar-se.

5.36. Esfinx, ceràmica grega.

Ciclop: Aquests gegants amb un sol ull al mig del front se'ls considerava hostils, forts, tossuts, i de naturalesa malèfica. Alguns d'ells, personificaven fenòmens atmosfèriques. Els ciclops es poden dividir en dues generacions. La primera generació la formaven Brontes, Estéropes i Arges. Aquests Ciclops eren fills d' Urà i Gea. Eren grans artesans i constructors, ells van elaborar el raig de Zeus, el trident de Posidó i el casc d'Hades, entre altres armes. Junt amb els seus descendents eren els ajudants del déu Hefest i l es diu que van construir el primer altar, així com les muralles i fortificacions de Tirint i Micenes. La segona generació es la que trobem a La Odissea, aquests eren salvatges, caníbals, i es dedicaven a

pasturar ovelles i altres animals. El més famós és Poliferm, fill de Posidó, qui es va enfrontar a Ulisses.

5.37. Poliferm, Museo Archeologico Grotta di Tiberio

Hipocamp: És un monstre marí amb el cap, el tors i les potes superiors de cavall i la part inferior és la cua d'un gran peix. Són éssers bells, pacífics i intel·ligents. Poden viure en aigües dolces i salades, i fins i tot poden respirar aire.

5.38. Hipocamp, ceràmica. Louvre.

Són herbívors, i s'alimenten d'algues. Els hipocamps rescaten les persones que cauen a l'aigua. Eren el símbol de Posidó, ja que el seu carro era tirat per aquests cavalls.

Fènix: És una gran au de plomes daurades, vermelles i grogues. Aquesta au viu uns cinc-cents anys. Un cop complert aquest període aquesta criatura busca un lloc on construir un niu, un cop construït es posa sobre aquest i batent les seves ales crea foc en el qual es consumeix fins a quedar reduïda a cendres. Després d'això reneix de les cendres per complir un altre cicle de 500 anys.

Els grecs van adaptar la llegenda egípcia i van batejar a Bennu (una garsa adorada en un santuari de la Heliopolis al costat del Déu Ra) amb el nom de Phoenix fent al·lusió a les seves ales vermelloses.

5.39. Au Fènix.

Gòrgones: Són monstres femenins amb escates de drac, ullals verinosos i cabell de serps vivents, algunes versions diuen que també posseïen ales d'or i mans de bronze. També són considerades deïtats protectores, la seva imatge s'ubicava en tota mena de llocs per propiciar la seva protecció ja que eren poderoses i malignes i qualsevol que les mirés als ulls quedava convertit en pedra.

5.40. Gòrgones entre arc i arc. Fòrum de Lepcis Magna (Líbia).

El mite diu que eren tres germanes anomenades Esteno, Euríale i Medusa:

Esteno: De la mateixa manera que la seva germana Euríale és immortal, a diferència de Medusa. Esteno era la més independent i salvatge de les tres gorgonas, caracteritzada per la seva enorme força, era la que més morts causava als humans. Esteno posseeix una gran força física i mental, sent capaç de hipnotitzar als seus agressors. En honor a Esteno es feien sacrificis amb sang en els pilars i parets dels temples per atorgar força i estabilitat. Al mateix temps es diu que la sang de Esteno, posseeix les qualitats de donar vida (si era obtinguda del costat dret) o la mort (si era obtinguda del costat esquerre).

Euríale: És la major de les gorgonas, és immortal igual que la seva següent germana Esteno. De la mateixa manera que les seves germanes, Euríale posseïa sang amb virtuts curatives, però només si era extreta del costat dret.

Encara que és una bèstia que viu a les entranyes de la terra, és l'única gorgona amb sentiments, ja que en diverses obres s'esmenta que quan Perseu decapita a Medusa, Euríale plora desconsoladament. Euríale, protegia diversos santuaris i oracles a les muntanyes, i era invocada per pitias encantadores de serps.

Medusa: És la més famosa de les tres germanes. Encara que el mite diu que són tres germanes monstruoses, existeixen versions posteriors que diuen que Medusa originalment va néixer bella i que va ser Atenea qui la va castigar, convertint-la en monstre, després que Posidó la violés en un temple de la deessa de la saviesa.

Medusa va ser decapitada per Perseu, que havia estat enviat pel rei de Sérifos. Perseu va complir la seva missió amb l'ajuda d' Atenea i les sandàlies alades d'Hermes, el casc d'invisibilitat d'Hades, una espasa i un escut emmirallat. La seva mà era guiada per Atenea i així va aconseguir tallar el seu cap sense mirar-la directament. Del coll va brollar la seva descendència: el cavall alat Pegàs i el gegant Crisaor.

5.41. Estela funerària amb representació de Medusa.

Grif: És una criatura amb la part superior d'un àliga gegant, amb plomes daurades, afilat bec i poderoses urpes. La part inferior és la d'un lleó, amb el pelatge groc, potes i cua. Alguns també es representen amb orelles punxegudes i plomes a la cua.

5.42. Grif d'or.

D'acord als mites, és vuit vegades més gran i fort que un lleó, i era capaç d'agafar un cavall i al seu genet amb les seves poderoses urpes. Sembla ser que el seu origen es troba al Pròxim Orient, ja que se'l troba en les pintures i escultures dels antics babilonis, assiris i perses.

Una llegenda grega relata que el déu Apol·lo volava sobre Grècia cavalcant sobre els lloms d'un d'ells. Estaven consagrats a aquest déu i vigilaven els seus tresors. També custodiaven el vi de Dionís. Els romans el feien servir simplement amb propòsits decoratius en frisos i en potes de taula, altars i canelobres.

Harpies: Normalment se les representa com dones alades o aus amb cap femení i urpes afilades. Eren despietades, cruels i violentes, robaven als nens i se les feia responsable de tot allò que desapareixia.

5.43. Representació d'una Harpia.

El mite més conegut on apareixen es el del cec Fineu, a qui les harpies robaven el menjar o en

altres versions l'embrutaven amb excrements. Fineu va oferir hospitalitat als Argonautes i els va demanar que l'alliberessin de les Harpies. Els Argonautes les van perseguir, però els déus van impedir que les matessin.

Sirenes: Segons els mites originals es tractava d'éssers amb cos d'ocell i tors de dona, amb una veu musical, atractiva i hipnòtica. Tot i que el primer testimoni escrit que es té és de la Odissea hi ha representacions artístiques més antigues. Aquestes són monuments funeraris. Per això sembla ser que en un principi per als grecs eren les encarregades de transportar les ànimes al món dels morts. Al llarg del temps les sirenes van adquirir un caràcter maligne. Per la influència irresistible del seu cant les naus s'apropaven a la seva illa acabaven estavellant-se contra les roques i elles devoraven els mariners.

5.44. Sirena, element funerari grec.

Apareixen en molts episodis mítics, i són moltes les versions sobre el perquè de la seva aparença. D'una banda es diu que es trobaven amb Persèfone quan va ser raptada per Hades, i que la seva aparença bestial va ser el càstig imposat per Deméter per no protegir la seva filla.

En altres, el cos alat és un do de Zeus per a permetre'ls perseguir un raptor, i en altres és una pena imposada per Afrodita per resistir-se a la voluptuositat o per enveja de la seva gran bellesa. També s'explica que les sirenes una vegada van perdre les seves plomes com a càstig per reptar a les Muses a una competició de cant que van perdre; i que quan Orfeu i Ulisses es van resistir a l'efecte de les seves veus es van llançar al mar, convertint-se en esculls o morint.

En aquesta última versió, el cadàver d'una d'elles, Parténope, va ser arrossegat per les onades cap a terra i al voltant del seu sepulcre es va fundar l'actual Nàpols.

Nereidas: Eren les cinquanta filles de Nereu. Se les representa com bellíssimes noies, amb cames humanes o cua de peix, coronades amb branques de coral i portant el trident de Posidó, ja que formaven part del seu seguici.

Se les considerava nimfes del Mar Mediterrani, i com a tals vivien a les profunditats del mar, no obstant això, emergien a la superfície per ajudar a mariners. Moltes vegades també sortien a la superfície muntades en dofins, hipocamps i altres monstres marins. Simbolitzaven tot allò que hi ha de bell al mar. Cantaven amb veu melodiosa i ballaven al voltant de tots els peixos, bèsties marines, i déus habitants del mar. Els grecs tenien altars situats en platges i penya-segats, on se'ls ofrenava llet, oli i mel.

5.45. Nereides, Bussiere.

Les més famosos eren Tetis (mare d' Aquil·les), Galatea (amant d' Acis i del ciclop Polifem) i Anfítrite (dona de Posidó).

Minotaure: És el monstre mític de cos humà i cap de toro. El mite diu que Minos, fill de Zeus i d'Europa, es va convertir en rei de Creta amb ajuda de Posidó, i aquest va demanar a Minos que sacrificués en el seu honor a un esplèndid toro que li havia enviat. No obstant això, en quedar Minos meravellat per les qualitats del bell animal, va decidir sacrificar un animal menys impressionant, amb la qual cosa va despertar la ira del déu. Per venjar-se, Posidó va induir a Pasífae, esposa de Minos, a enamorar-se de l'animal. Pasífae va demanar ajuda a Dèdal, un enginyer de la cort, qui va construir una vaca de fusta buida, de manera que Pasífae pogués amagar-se al seu interior. Així va aconseguir unir-se amb l'animal. D'aquesta unió va néixer el Minotaure. Aquest monstre s'alimentava només de carn humana i conforme creixia era cada vegada més salvatge.

Minos va ordenar a Dèdal que construís un laberint, amb quantitats incomputables de passadissos que anaven en diferents direccions, entrecreuant-se entre ells, dels quals només un conduïa al centre de l'estructura, on el Minotaure va ser abandonat.

Mentrestant, un dels fills de Minos, Androgeu va resultar guanyador d'una competició olímpica a Atenes de la qual va resultar guanyador. Els atenesos el van assassinar i per això el rei de Creta els va declarar la guerra. La victòria de Minos va imposar diverses condicions i, es diu que, l'oracle de Delfos va aconsellar als atenesos a oferir un tribut a Creta. Una de les condicions era lliurar a set joves i set donzelles com sacrifici al Minotaure, els catorze joves eren abandonats a la seva sort dins el laberint on acabaven devorats pel monstre. Existeixen dues versions, en una el tribut era enviat anualment i en una altra era cada nou anys.

5.46. Minotaure, escultura grega de bronze.

Anys després, Teseu es disposà a matar el Minotaure. En arribar a Creta Teseu va conèixer Ariadna, qui es va enamorar d'ell i li va pregar que s'abstingués de lluitar contra el Minotaure però Teseu la va convèncer que ell podria vèncer amb la seva ajuda. Ariadna va idear un pla, va lliurar una punta de fil vermell molt llarg advertint que no el deixés anar en cap moment, per poder seguir-lo de tornada. L'heroi va entrar al laberint i hores després es va trobar amb el Minotaure. Teseu va lluitar contra ell i el va derrotar. Per sortir del laberint, va seguir de tornada el fil d'Ariadna. Explica la llegenda que Ariadna i ell van partir cap a Atenes, però Teseu la va abandonar a la seva sort a l'illa de Naxos.

Sàtir: Són éssers amb cap i tors humà i cames, unes petites banyes i peus i cua de cabra o de cavall. Eren considerats esperits del bosc. Se'ls descrivia com a sensuals, agressius, i vils. Vaguen pels boscos i muntanyes i representen la força de la natura, es caracteritzen per la seva alegria desenfrenada i violència. Sempre acompanyaven a Pan i Dionís. Són amants del vi i la dansa, les dones i especialment les nimfes als que mai deixen de perseguir.

5.47. Dibuix d'un Sàtir tocant un instrument.

Pegas: És el famós cavall alat, però el que tothom no sap és que aquest bell animal nasqué de la unió de Posidó i Medusa, un cop Perseu va tallar el cap a la gòrgona. Sol representar-se com

un cavall blanc o negre i amb dues grans ales que li permeten volar. Segons el mite una característica del seu vol és que quan el realitza, mou les potes com si en estigués corrent per l'aire. Quan va néixer es va dirigir a l'Olimp on es va posar a les ordres de Zeus, qui el va nomenar portador del llamp i més tard el va convertir en Constel·lació, perquè fos etern.

5.48. Ceràmica grega del Pegàs i Belerofont.

Pegàs apareix relacionat fonamentalment amb l'heroi Belerofont, que a lloms d'aquest cavall va aconseguir donar mort a la Quimera. Més tard no content amb el que ha aconseguit, obliga el cavall a portar a l'Olimp per convertir-se en un déu, però Zeus, molest, va danyar el llom de Pegàs i aquest va precipitar al buit a Belerofont sense matar-lo, quedant esguerrat i condemnat a vagar apartat de la resta del món. Després de tot això Pegàs va tornar a la casa dels déus. Temps després, es va celebrar el concurs de cant, a la Muntanya Helicó, on participaven les Muses. La muntanya complaguda per la bellesa de les veus va començar a créixer amenaçant amb arribar al cel. En veure el perill, Posidó va ordenar a Pegàs que fos i colpegés a la muntanya amb un dels seus cascots perquè tornés a la seva mida normal. Al lloc on Pegàs l'havia colpejat, va brollar la Font Hipocrene.

Quimera: Era un gran monstre perillós i casi invencible del que apareixen diferents descripcions, però totes coincideixen en que llençava foc per la boca i era una barreja de lleó, cabra, i serp. La descripció més comú es la que diu que el cos era de lleó, amb una cua de serp un doble cap, de cabra i de lleó.

5.49. Quimera en una Ceràmica, Louvre.

Aquest monstre devastava la regió de Lícia, devorant tot i destrossant tot el que trobava al seu pas. Per això el rei va demanar ajuda a Belerofonte, qui amb l'ajut de Pegàs, va acabar amb el monstre amb unes fletxes de plom, que en enfrontar amb el foc de la Quimera, va fer que s'escalfés el plom i aquest matés a la bèstia.

Hidra: Era un monstre aquàtic ctònic (esperits que provenen de l'inframón) amb forma de serp. Aquesta bèstia aquàtica posseïa nombrosos caps. A més, comptava amb un alè verinós i la virtut de regenerar dos caps per cada un que perdia, que la feia encara més perillosa. Vivia al llac de Lerna en el golf de l'Argòlida. Sota les seves aigües hi havia una entrada a l'Inframón que la Hidra cuidava.

5.50. Ceràmica d'Hèrcules matant a la Hidra.

En el segon dels dotze treballs, Hèrcules havia de vèncer a la temible Hidra de Lerna. Després de fer sortir a la hidra de l'aigua, Hèrcules va començar a tallar les diferents caps del monstre, però per cada cap que Hèrcules tallava un a aquesta li sortien dues. Com la lluita es tornava interminable Hèrcules va començar a cremar els caps un per un, impedit que es desenvolupessin. En altres versions és el seu cosí lolau qui crema els colls. Quan a l'hidra li va quedar només un cap, Hèrcules la va retallar, i abans de retirar-se, va submergir les seves fletxes en la sang de l'hidra, i van esdevenir verinoses

Lamia: Segons el mite Lamia era una reina a la qual Zeus va estimar. Hera, gelosa, la va transformar en un monstre i va matar als seus fills (o, en altres versions, només va matar als seus fills i va ser la pena el que la va transformar en monstre). Tenia el cos d'una serp i els pits i el cap d'una dona. A més Lamia va ser condemnada a no poder tancar els ulls, de manera que estigués sempre obsessionada amb la imatge dels seus fills morts. Per compensar-la Zeus li va atorgar un altre "do", poder extreure els ulls per descansar, i tornar a posar-se'ls després. Es diu que Lamia sentia enveja de les altres mares i devorava als seus fills. Per això sembla ser que les mares gregues solien utilitzar aquesta història per espantar i amenaçar als seus fills entremaliats.

5.51. Lamia quan era humana, es pot observar una serp al braç dret (Herbert Draper).

5.6. Herois grecs.

L'abundància d'herois és un dels trets que distingeix la mitologia grega i li dóna un toc de singularitat respecte de la romana.

Els herois grecs es troben entre els déus i els homes, són els anomenats semidéus. Comparat amb els homes, els herois són superiors en força, audàcia i intel·ligència, però tots comparteixen una mateixa condició mortal. Quan l'heroi mor les seves accions passen a ser recordades i lloades pels vius. L'èpica, la lírica coral i la tragèdia expliquen bàsicament relats heroics, lo que contribueix a difondre entre la població les històries dels herois.

Tots els herois es podrien classificar en dos grups. D'una banda, els herois de caràcter cultural, que són els que per exemple han fundat ciutats; d'altra banda, hi ha els herois guerrers o aventurers, com ara Aquil·les.

Hèrcules: Hèrcules és l'heroi màxim de la mitologia clàssica. Aquest semidéu era fill de Zeus i d' Alcmena. Electrió, rei de Micenes, casà la seva filla Alcmena amb el seu nebot Amfitrió. Mentre Amfitrió era fora, Zeus decidí seduir Alcmena, per fer-ho es va fer passar pel seu espòs, de manera que ella, pensant que havia tornat, es ficà al llit amb el deu. Es diu que Zeus va triplicar la durada de la nit que passa amb Alcmena, fent que el sol surti amb quatre hores de retard. A la nit següent tornà Amfitrió i Alcmena concebí Hèrcules, fill de Zeus, junt amb Íficles, fill d'Amfitrió.

Hera molt gelosa del seu espòs va voler fer mal a Hèrcules. Així, quan Hèrcules estava a punt de néixer, Hera va fer prometre a Zeus que el primer nen que nasqués a la casa de Perseu seria rei de Micenes. Després endarrerí el naixement d' Hèrcules i avançà el del seu cosí Euristeu. El primer atemptat d' Hera contra la vida d'Hèrcules va esdevenir quan ell encara era un nadó. Hera envià dues serps al seu bressol, però Hèrcules agafà les serps i les matà totes dues amb les seves mans.

5.52. Hèrcules aguantant les dues columnes, Ceuta.

El segon intent d' Hera per destruir Hèrcules va sortir millor. Va fer tornar boig a l'heroi i aquest assassinà als seus fills. Un cop recobrà el sentit, se'n va penedir es va posar al servei del rei Euristeu. Així van començar els dotze treballs d'Hèrcules, que van ser els següents:

- Matar el lleó de Nemea.
- Matar l'hidra de Lerna.
- Capturar la daina de Cerina.
- Matar el Senglar d' Erimant.
- Netejar els estables del rei Augies.
- Fer fugir els ocells del llac Estímfal.
- Capturar el bou de Creta.
- Capturar les eugues del rei Diomedes.
- Aconseguir el cinyell d' Hipòlita, la reina de les amazones.
- Robar els ramats del gegant Gerió.
- Aconseguir les pomes del jardí de les Hespèrides.
- Capturar el Cèrber i treure'l dels inferns.

L'odi del centaure Neso, unit a la gelosia de Deianira, van ser la causa de la mort de l'heroi. Sabedora aquesta princesa dels nous amors del seu marit, va enviar-li una túnica tenyida amb la sang del centaure, creient que amb això impediria que estimés a altres. Però quan se la va posar el verí del qual estava impregnada va fer sentir el seu efecte penetrant a través de la pell. Comprenent que s'acostava la seva última hora, va construir una pira (o va demanar que la construïssin) a la muntanya Oeta, va estendre sobre ella la seva pell de lleó, i tirant-se sobre va manar a Flictetes que calés foc i cuidés les seves cendres. Algunes versions diuen que en el mateix instant en què va començar a cremar la pira, va caure un llamp per purificar el que pogués quedar de mortal a Hèrcules. Zeus el va pujar a l'Olimp i el va col·locar entre els semidéus.

Aquil·les: Fill de Peleu i de la nereida Tetis, va ser un heroi de la Guerra de Troia i un dels principals protagonistes de la *Ilíada* d' Homer.

Zeus i Posidó havien festejat a Tetis fins que van descobrir una antiga predicció on deia que Tetis engendraria un fill més gran que el seu pare. Per això tots dos van haver de renunciar al seu desig, i Tetis va ser obligada a casar-se amb Peleu. Quan Aquil·les va néixer Tetis va intentar fer-lo immortal enfonsant-lo en la llacuna Estígia, però va oblidar mullar el taló pel qual el subjectava, deixant vulnerable aquest punt. D'acord amb altres interpretacions, Tetis va tractar de fer immortal al seu fill apropant-lo al foc durant la nit i fregant el seu cos amb ambrosia cada dia.

Aquil·les va ser educat pel centaure Quiró. Entre altres coses, Aquil·les va rebre una formació intensiva en la carrera, a més, li van ensenyar el tir amb arc, l'art de l'eloqüència i la curació de les ferides.

5.53. Petita figura d' Aquil·les.

Aquil·les es va unir als grecs quan van decidir partir cap a Troia per rescatar a Helena. Durant els deu anys que va durar la guerra de Troia, els grecs van dur a terme diverses incursions i van saquejar les petites localitats que envoltaven la ciutat. Aquil·les va jugar un paper principal en aquests atacs.

Com havia previst Héctor en el seu últim alè, Paris va matar més tard a Aquil·les, amb una fletxa guiada per Apol·lo. El déu es va assegurar que la fletxa encertava en la única part vulnerable de l'heroi, el taló. Algunes versions diuen que Tetis i les altres nereides van plorar la mort del seu fill durant 17 dies.

Fins i tot les muses van anar al seu funeral per entonar un himne de lament davant la seva pira. Després de la cremació, les seves cendres van ser dipositades en una urna daurada que havia estat forjada per Hefest. Després es va desencadenar una sagnant batalla entre els grecs per saber qui havia de ser l'hereu de l'armadura d' Aquil·les. Àiax, que havia estat el que havia recuperat el cos de l'heroi al camp de batalla, el va reclamar per a ell, però finalment va ser Odisseu qui es va fer amb la apreciada peça provocant amb això el suïcidi d' Àiax.

Odisseu: Fill de Laertes i Anticlea, era el rei d' Ítaca. És un important personatge a la guerra de Troia (Iliada) i el protagonista de un altre obra de Homer, la Odissea.

Immediatament després de la partida de Troia, Odisseu arriba a l'istme de Tràcia on perd a setanta-dos dels seus companys. Desviats pel vent arriben a la terra dels lotòfags, que s'alimentaven de la flor de lotus, la qual provocava la pèrdua de memòria. Aquests els van oferir lotus, després els navegants van oblidar la seva pàtria. Finalment, Odisseu va aconseguir que els mariners tornessin a les seves embarcacions.

5.54. Les sirenes ataquen Odisseu, ceràmica.

Un altre de les aventures és la que narra quan el monstre Polifem que tanca a Odisseu amb dotze dels seus companys en una caverna. Finalment Odisseu aconsegueix emborratjar al monstre i aconsegueix escapar amb la resta dels seus companys. A partir de llavors Odisseu és perseguit per la ira de Posidó, déu del mar i pare de Polifem, qui el persegueix amb terribles tempestes durant el seu viatge, mantenint sempre allunyat del seu país.

Després d'haver escapat de les sirenes, Odisseu arriba a la illa de Trinàcia, on els seus companys van atacar als animals sagrats. Zeus, els va castigar matant tots els seus tripulants, a excepció d' Odisseu. Dies després arriba a l'illa de Ogigia, on la nimfa Calipso, el va retenir set anys al seu costat i li va donar un fill, però per la nostàlgia que Odisseu sentia per la seva llar i per la seva esposa Penèlope, decideix escapar.

Odisseu arriba a casa quan més d'un centenar de joves de la noblesa d'Ítaca i de les illes veïnes s'havien presentat com pretendents a la mà de la bella Penèlope.

La reina, per entretenir els pretendents, havia fixat un termini per decidir-se per algun d'ells, quan acabés de teixir una peça, que desteixia durant les nits, fins que va ser descoberta i va prometre que triaria a aquell que triomfés en un concurs de tir d'arc.

Disfressat de captaire, el dia anterior al concurs arriba a l'illa. Amb l'ajuda de Minerva es reuneix amb el seu fill Telèmac i tots dos planegen la venjança contra els pretendents. Al següent dia es realitza la prova de tir. Cap dels pretendents és capaç de doblegar l'arc i Odisseu davant la sorpresa de tots, realitza la proesa. Aconseguit el seu triomf, Odisseu es descobreix i es dona a conèixer a Penélope.

Perseu: El Oracle de Delfos havia predit que Acrisi, rei d'Argos, moriria a mans del seu nét. Per evitar el compliment d'aquesta revelació va tancar la seva única filla, Dànae, en una càmera i va prohibir l'accés a ella als homes. Zeus va veure la jove i es va enamorar d'ella. Per no aixecar sospites es va transformar en finíssima pluja daurada i, filtrant-se sobre un raig de sol per la finestra de la cel·la, va fecundar a la captiva. D'aquesta unió va néixer l'heroi Perseu.

Després de donar a llum, el rei va ordenar que Dànae i Perseu fossin col·locats en una fràgil barqueta i es abandonessin al mar. Després de molts dies, Zeus els va ajudar fent que un ventet suau els arrossegues fins a l'illa de Sèrífos. Allà van ser recollits per un pescador.

Perseu no va trigar a convertir-se en un arrogant jove, valent i d'excel·lent encant masculí.

Polidectes, rei de l'illa, es va enamorar de Dànae i volia fer-la seva, però temia a Perseu. Polidectes va anunciar el seu pròxim casament amb Hipodamía. Per celebrar-ho va convidar a un banquet a prínceps, súbdits i afins. Va preguntar quin regal li oferirien, i Perseu va prometre al rei el cap de Medusa. Polidectes va acceptar pensant que el jove no tornaria de la seva missió.

Els déus atrets per la valentia de l'heroi van oferir-li tota la seva ajuda. Així doncs, Hades li va prestar el casc que posseïa la virtut de tornar invisible a qui el portava; Atenea va deixar-li el seu escut; Hermes les ales que permetien volar a gran velocitat, i Hefest, una espasa indestructible. Guiat per Atenea i Hermes, va aconseguir la casa de les Greas, monstres que posseïen un sol ull al front i una sola dent. Perseu es va apoderar del seu ull i no es va tornar fins que va esbrinar on podia trobar a les Gorgones. Atenea havia explicat a Perseu la qualitat de les gorgones de convertir en pedra a qui les mirava i per això l'heroi va iniciar la lluita d'esquena, guiant-se amb la imatge de la seva rival reflectida a l'escut.

Finalment va aconseguir tallar el cap a Medusa. En contemplar l'escena, les dues germanes es van llançar sobre Perseu, qui va aconseguir fugir gràcies al casc d'Hades.

5.55. Perseu amb el cap de Medusa, Florència.

Acabada la seva missió Perseu es va calçar les sandàlies amb ales, i va volar fins arribar a Mauritània, on tenia la seva morada el gegant Atles. Perseu li va demanar la seva hospitalitat, presentant-se com fill de Zeus. Atles no va voler i llavors l'heroi va mostrar-li el cap de Medusa i el gegant va quedar convertit en pedra. Perseu va arribar a Etiòpia, on regnava el rei Cefeus. A mesura que baixava, va veure una bellíssima donzella que es trobava encadenada a una roca a punt de ser devorada per un horrible monstre marí. Perseu va salvar Andròmeda, però a canvi de convertir-la en la seva esposa. Poc després de les noces, Perseu i Andròmeda van decidir tornar a Sérifo. Perseu es va presentar davant el rei amb el cap de la Gorgona i aquest va quedar petrificat. Perseu va retornar a cada déu els dons que li havien prestat i Atena va rebre el cap de Medusa. Fet això, es va embarcar rumb a la seva ciutat natal d'Argos.

Quan Acrisi va saber que el seu nét tornava, va témer per la seva vida i va fugir. Poc després es van celebrar uns jocs atlètics. Perseu va acudir i va voler participar en el llançament de disc. Però quan li va tocar el torn, la trajectòria del disc es va desviar, anant a caure al cap d'un ancià que va morir a l'acte. Perseu va descobrir que era el seu avi.

Teseu: Teseu és l'heroi atenès per excel·lència.

En presentar-se davant del rei Minos de Creta va manifestar que volia ser tractat com a veritable fill de Posidó i com Minos qüestionava tal ascendència, Teseu va acceptar realitzar qualsevol prova. El cretenc va llançar el seu anell al mar. Teseu es va capbussar i va arribar al palau de la deessa Anfítrite, esposa de Posidó. Després d'una espera Teseu va sorgir amb l'anell en una mà i una corona, regal de la deessa.

Quan Teseu arribà a Atenes, no es donà a conèixer de seguida. Egeu no el reconegué, Medea, la seva esposa, sí. Per això, envià Teseu a matar el brau de Creta. Quan Teseu tornà victoriós, Medea va voler matar-lo. El convidaren a un banquet amb l' intenció de enverinar-lo. Però durant l'àpat Teseu va ensenyar l'espasa del seu pare i Egeu el va reconèixer. Després d'unes rebel·lions fou reconegut com a futur rei.

Teseu també es conegut per el mite del minotaure, on l'heroi gràcies a Ariadna acaba amb el monstre.

5.56. Teseu matant al minotaure mentre Atenea l'observa.

Belerofont: Quan involuntàriament va matar al seu germà va abandonar la seva ciutat i es va dirigir a Tirinto, on el rei Preto el va acollir. La reina, però, s'enamorà de l'heroi i després de ser rebutjada l'acusà de intentar violar-la. El rei s'ho creu però com esta mal vist matar un hoste decideix enviar l'heroi a portar un missatge al rei de Lícia, el missatge demana que matin a Belerofont. El rei de Lícia va enviar a l'heroi a matar la Quimera amb l'esperança de que el monstre fes el seu treball.

Abans Belerofont va domar el Pegàs amb ajuda de la deessa Atena, i muntat sobre el cavall alat va matar la quimera. En veure que havia sobreviscut el rei l'envià a més perilloses missions i finalment preparà una emboscada però Belerofont matà tots els homes. En veure això el rei el va perdonar i el va casar amb la seva filla.

Més tard no content amb el que havia aconseguit, obligà el cavall a portar-lo a l'Olimp per convertir-se en un déu, però Zeus, molest, va danyar el llom de Pegàs i aquest va precipitar al buit a Belerofont deixant-lo malferit però sense matar-lo.

 Museu d'Arqueologia
de Catalunya

5.57. Mosaic que representa l'heroi matant la quimera.

6. LA MITOLOGIA A ROMA.

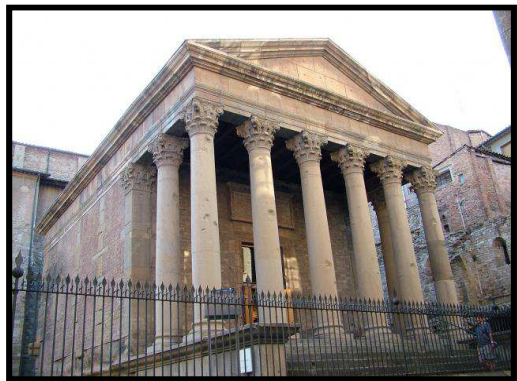
Al llarg dels segles els romans extreuen i adapten per a si concepcions religioses i culturals dels països mediterranis com ara Egipte o Síria i sobretot Grècia. Però per saber l'origen de la mitologia romana, primer hem de buscar l'origen de la religió grega.

6.1. Mitologia i religió a Roma.

A diferència d'altres religions la romana la podem conèixer pràcticament des de el seu principi, 753 aC. La seva religió va viure dotze segles amb tres característiques fonamentals: conservadorisme de les tradicions i cerimònies, els sacerdocis del començament i la integració de cultes estrangers. Això era degut a que els romans sabien de la seva antiguitat i el lloc de naixement de la seva ciutat, des de el principi es considera que la seva religió no era primitiva ja que els fundadors reivindiquen el seu origen familiar i es consideren colons del lloc de naixement de la ciutat, ni inicial ja que en el lloc de fundació hi troben deus llatins com Mart e Innus i un altar dedicat a Hèrcules.

El primer rei Ròmul consagra els llocs sants a Júpiter però serà Numa el seu successor qui planti les bases de la religió: introdueix divinitats i estableix relacions amb les forces naturals con l'aigua o el llamp comença'n la divinització de tot el que envolta i des de el principi la va lligar al mon polític.

A diferència de la romana la religió grega no sabem quan va començar, la coneixem per textos antics i la seva agrupació homèrica que agrupa déus de diverses procedències donant-los forma humana en les representacions. Els romans van ser capaços de copiar els déus i els hi van donar aspectes propis encara que trobem representacions que són directament còpies, als romans els hi interessava l'aspecte pràctic dels deus i no la mitologia ni les relacions entre ells.

6.1. Temple romà de Vic.

La religió romana es va caracteritza per la gran diferència amb les altres religions que havien sorgit fins aleshores, aquesta diferència és que la romana es basava en totes les altres, agafaven el que més els hi convenia de cada una per formar-ne la pròpia.

Els romans des del seu primer moment van interpretar a la seva manera les divinitats indígenes, ajustant-les per mitjà de similituds a altres divinitats romanes i d'aquesta manera aconseguir les fusions que es van heretar. Sobretot a la part occidental de l'imperi on la difusió de les creences religioses va tenir lloc al mateix temps en què es produïa la romanització. En principi la veneració a les divinitats del panteó romà, va ser una simple manifestació de la presència dels romans que es van assentar en els diferents territoris que es trobaven sota el seu domini. Poc a poc les divinitats romanes van anar fent-se presents a les ciutats conquerides substituint les creences ètniques per els deus romans.

En aquesta part occidental existeixen diferents casos o exemples de manifestacions semblants o que es poden relacionar amb els mites grecs, com ara *Melqart* que era venerat al temple de Gades i sempre s'ha identificat amb Hèrcules.

La part oriental era un cas una mica diferent ja que la llarga i solida cultura hel·lena junt amb altres religions procedents del món anatòlic, mesopotàmic o egipci justifica un tractament diferent del paganisme d'aquesta part. També s'ha de destacar que degut a la gran diversitat de cultes, tradicions, o santuaris, és molt difícil generalitzar o trobar certs exemples.

A les províncies gregues es van mantenir els cultes tradicionals amb les seves pròpies divinitats que eren equivalents a les romanes. La mitologia grega es la que més ha influït sobre la cultura llatina. Així, per exemple, quan un autor romà relatava alguna cosa sobre una divinitat el que explicava normalment era el mateix que els autors grecs havien dit sobre les divinitats respectives. De fet, en època alto-imperial ja existia una identificació entre les divinitats del panteó romà i del grec, i no hi havia necessitat de les interpretacions de les províncies occidentals.

La religió romana la dividirem en tres parts bàsiques: la primera, fundació o temps dels reis; la república on s'organitza el culte públic; i la tercera, l'època de l'imperi on sorgeixen els cultes imperials i les religions personals.

Mentalitat religiosa.

La religió romana era molt heterogènia, s'alimentava de tots els pobles que conquerien, adaptaven deus locals i els romanitzaven, així aconseguien que els pobles conquerits s'adaptessin millor a l'imperi.

Els cultes a la natura (pluja, arbres, etc.) provenen de cultes i pobles indoeuropeus, com germànics, celtes, bàltics...

L'animisme el trobem en moltes de les practiques romanes, on dotaven de vida objectes inanimats, això feia que hi hagués tant volum de déus. La seva religió era molt conservadora ja que no hi havia evolució, es basaven en presagis i no amb mites, per això podem dir que la mentalitat dels romans és antimística, la religió romana va ser artificial i sense abast religiós.

A diferència de la mitologia grega la romana no té gaires contes ni mites propis, sobretot mites majors, ja que la majoria d'aquests són copiats o adaptats d'altres cultures. Els ritus estan buits de continguts mítics. Un dels exemples més clars és la història dels dos primers reis de Roma, Ròmul i Numa, basats en la parella de deus Mitra i Varuna d'Índia.

Tenim també l'exemple dels déus germànics Odin i Tyr, que van perdre respectivament un ull i un braç, adaptats per els romans com un deu utilitzat en un mite sobre una lluita amb els etruscos.

Al principi de la seva religió no tenien necessitat de fer representacions de les seves divinitats ja que tot estava basat en la natura, invocaven al déu sense necessitat de distinció del sexe. Els déus no s'agrupen en parelles ni grups familiars, sense descendències ni procreacions, si no que les relacions eren funcionals o d'aliances polítiques i socials. El gran "arbre genealògic" que serveix per encadenar els mites no existeix entre els primers llatins. No necessitaven representacions plàstiques, es diu que van tardar més de 150 anys en fer estàtues dels seus déus.

Tan era la incomprensió mítica, per part dels llatins, que en plena època d'helenització (procés d'extensió de la cultura grega). Les llegendes mítiques es reduïen a res, tenim l'exemple d'Apol·lo i Diana que només els tenien com a protectors, mentre que la seva part mitològica no tenia cap interès.

En altres casos quan s'importava un mite de Grècia i pertanyia a un déu principal, de vegades hi havia contradiccions entre el mite grec i el romà, sense que els romans s'adonessin. Com en el cas del mite de Dèmetre, deessa de l'agricultura i germinació del gra a Grècia, els romans li van donar el nom de Ceres i la principal festa de la deessa era la Cerialia, el sentit de la qual és totalment oposada ja que tractava del creixement del blat.

La religió romana va tenir tantes influències que no podem saber el nombre real de divinitats que van tenir, i no han arribat prou escrits per poder-ho determinar.

Culte privat, religió domèstica.

Per als romans la llar era el més important. Tots els dies hi havia ritus i sacrificis als déus domèstics (lars, genis i penats) a la llar, mai fora de casa. Aquests déus, a diferència de la gran majoria, són d'origen llatí, fins i tot quan trobem que la religió cristiana és la dominant a l'imperi, aquest culte es mantenen.

La deessa del foc domèstic era Vesta. Els penats eren els déus del rebost i el menjar. Tal era la importància d'aquestes figures que durant els àpats es feia una ofrena de part dels aliments que es menjaven en aquest àpat. D'altra banda si queia alguna cosa a terra s'havia de recollir i donar-lo com a ofrena.

Els genis són els més importants ja que anaven lligats a l'amo, naixien i morien alhora. La festa més important del geni es celebrava el dia de l'aniversari del *pater familias*. En èpoques posteriors es va intentar donar una protecció similar a la dona de la casa.

Els lars eren les divinitats de la casa. Tenien el seu propi altar dintre de la casa. Era el déu de la família, dirigia i marcava el ritme de la vida del grup familiar (casaments, naixements, i morts) i a cada esdeveniment es feien diferents sacrificis. Més tard el culte va derivar a identificar els lars com a esperits dels morts que protegien la família.

 Museu d'Arqueologia de Catalunya

6.2. Petites figures utilitzades en el culte de la casa.

Dins la llar hi havia tantes divinitats com elements podem trobar dintre de la casa, als que no se'ls concedia importància fins que no se'ls necessitava.

Hem de pensar que aquests déus eren molt importants en la vida quotidiana romana, ja que el seu culte era regular i constant. Al fòrum romà hi havia un

temple dedicat a aquestes divinitats per protegir l'estat romà. Els lars de l'estat eren anomenats protectors, a part també van sorgir altres lars específics, com ara els que protegien els viatges per mar.

Època republicana.

En aquesta època d'expansió de l'imperi comencen a absorbir déus de tots els pobles que conquerien. Incorporaven tanta quantitat de divinitats que van haver de simplificar, per exemple alguns arbres (*Querquetulanae*), la font (*fons*), algunes infermetats (*robigus*), fins i tot tenien un deu per als fems del camp (*stercutus*).

En aquesta època els llatins tenien la necessitat d'analitzar i explicar tot el que els envoltava, això produïa que els grans déus estiguessin envoltats de molts déus secundaris que només existien per a una acció en concret, per això trobem que en les llistes de déus s'anomena davant del nom del deu una acció, com *La voluntat de Juno*. A diferència dels grecs que agrupaven entorn a un déu principal els secundaris, els de la guerra entorn a Ares; els romans col·locaven cada instant de la vida humana o de qualsevol element inanimat o animal sota una protecció particular, tenim l'exemple del naixement d'un nen: el naixement, l'al·letament, quan comença a caminar, etc...

Als llatins els hi era molt més fàcil, comparat amb els grecs, adorar a abstraccions com la febre, l'honor i valentia, el pànic, etc.. Altres casos són, per exemple que a mesura que avançaven les feines agrícoles, sorgien més divinitats entorn a Ceres.

No els hi preocupava l'aparença física sinó la funcional . A finals del segle IV Ac Roma experimenta la influència del ritus grec, s'imposa la forma corporal de l'hel·lenisme, que des d'aquest moment dominarà a Roma.

Tanta quantitat de déus tan diferents per el seu origen i distincions, ens ha portat a preguntar-nos de quina forma els ordenaven.

Hi ha dos grups de déus: individuals o particulars i altres de acció col·lectiva, també anomenats déus de d'alt i els déus de baix. Ens queda patent el desig dels romans de fer diví qualsevol forma, encara que els antics déus eren els que predominaven.

1. Són les divinitats dedicades a activitats particulars. Aquests eren els vint déus més importants: Jano, Júpiter, Saturn, Genius, Mercuri, Apol·lo, Mart, Vulcà, Neptú, Orco, el Sol, Liber, Tellius, Ceres, Juno, la Lluna, Diana, Minerva, Venus i Vesta.

2. La segona llista estava formada per els déus incorporats més tard anomenats “nouvinguts” (*novensiles*) i per els primers déus nacionals i originals, incloïen els domèstics, anomenats *indigetas* (els que actuen des de dintre).

La mentalitat antiga dels romans no podia imaginar un conjunt de déus poderosos com els de l'Olimp, on predominen les relacions familiars i passionals que donen una força que els fa distingir dels humans. Ens sorprèn que en l'antiga Roma no tinguessin la necessitat de crear relacions i històries entre els déus. Es pensa que els romans tenien un principi d'ordre teològic on els tres déus principals eren Júpiter, Mart i Quirino, precedits per el déu inicial Jano i seguit per Vesta, deessa sense la qual cap cerimònia podia acabar bé. Aquests tres déus es consideren déus funcionals ja que el primer té el poder màgic i poder jurídic; el segon, Mart, és el déu de la funció guerrera; Quirino presideix les funcions de producció, tan agrícola com ramadera. Aquest conjunt el podem posicionar en qualsevol religió indoeuropea amb diferents noms, lògicament. El déu Quirino era designat com un Mart pacífic i estava unit al Mart guerrer (eren els dos únics deus amb escuts sagrats). Per altre part la tradició identificava a Quirino amb el fundador Ròmul, rei guerrer i màgic, per això hi ha la hipòtesis de la unió de les dos divinitats (Mart i Quirino) entorn a l'únic Júpiter. Els estudis ens porten a pensar que hi havia dos grans triades. La primera i més antiga constituïda per Júpiter, Juno i Minerva; i la segona d'època republicana per Ceres, Liber i Libera.

La primera estava dedicada a la voluntat i era una monarquia amb una forta unitat política ja que Júpiter era el “*Optimus Maximus*”, això volia dir que el seu poder estava per sobre de tots els altres. Parlem d'una triada hel·lenitzada ja que Juno formava parella amb Júpiter, i Minerva es representa molt semblant a Atenea i se la considera la protectora de les ciutats i els edificis, les seves vestimentes també recordaven a les gregues. La segona destaca per estar agrupada en un mateix temple i que són tres divinitats relacionades amb la fecunditat. Ceres es dedicava a protegir el creixement vegetal i Liber i Libera cuidaven de les funcions seminals. Aquesta triada a diferència de la primera no és una creació artificial. La seva creació estava destinada antigament als cultes agraris però va evolucionar ràpidament a una decoració hel·lenística.

Es a dir copiant les formes de les divinitats gregues Dèmetre, Pluto i Core. Aquesta triada va ser creada bàsicament perquè el poble tingués uns deus propers.

Podem concloure que des de la creació de Roma fins al final de la República els romans no van sentir la necessitat de que els seus deus tinguessin relacions i

activitats entre ells, això va portar a que no trobem histories o llegendes i les poques que hi havia eren totalment copiades d'altres cultures.

Evolució de l' hel·lenisme.

Ens trobem en una època on els déus no paraven de créixer per el desig dels romans d' adoptar poders i divinitats externes i qualsevol fet de la vida quotidiana. Si una persona sentia la necessitat d' explicar una vivència normal o sobrenatural o algun problema que no tenia explicació la portava a demanar ajuda a noves divinitats creades per a aquests fets i que normalment estaven lligades a una divinitat antiga. Aquest fenomen consistia en donar a un déu la característica d'un altre déu i per això se li reconeixia dependència, un exemple serien Hèrcules i Venus depenen de Júpiter per això al costat del seu nom es posava la dependència (*Hercules Iovius*, *Venus Iovia*). De vegades la dependència era doble o triple, depenia de la ciutat on era venerada ja que en un indret no podia tenir connexió i en un altre podia tenir fins a tres dependències. Aquestes relacions no designen descendència carnal com a Grècia. Tanta quantitat de divinitats portava a que moltes d' aquestes divinitats noves portessin les característiques de les principals. Podia sorgir el cas que una mateixa divinitat en diferents poblacions o ciutats i a cada una podia tenir la característica d'una divinitat diferent.

D'altre banda ens trobem que al déu més important se li posen al seu costat altres divinitats que queden reduïdes a especificar o explicar una activitat del déu principal, un exemple seria "*Júpiter Sol*". Aquest és un dels processos que porten al hel·lenisme. La tendència de dispersió s'oposa a la de concentració això fa que deus nous, que tenen més vitalitat entre la població, com Mart, Vesta, o Venus s'imposin a altres més antics com Jano, Saturn o Júpiter.

No es pot determinar si una divinitat s'introduïa per un nou poble o bé per pressió política, de qualsevol manera no afectava mai a l'estructura de la religió romana. L'arribada dels déus grecs a Roma es va realitzar de moltes maneres, alguns d'ells estaven establerts en ciutats llatines on havien arribat gracies als etruscs i per les colònies gregues establertes al sud d'Itàlia i a la Magna Grècia. Mercuri va arribar a Roma gracies als intercanvis comercials. El cas d'Hèrcules era diferent, ja era conegut per els etruscs però va arribar a Roma des de la Magna Grècia a traves de comerciants grecs que van formar una capella a les afores de la ciutat. El déu Apol·lo apareix per primera vegada a Roma al 431 aC durant una epidèmia, de seguida va dominar la seva forma hel·lenística. Sota la seva protecció s'imposaven cultes nous i podia passar que divinitats noves prenguessin algunes de les seves qualitats com per exemple Esculapi que va prendre el relleu per les seves virtuts mèdiques.

L'hel·lenització del panteó romà no va ser deguda a la introducció de divinitats noves i sí a la assimilació de les divinitats romanes a les gregues. Al principi era l'estàtua grega amb nom llatí, però mica en mica va evolucionar fins als noms romans que coneixem. Algun exemple podria ser la deessa Afrodita que al centre d'Itàlia se la coneixia amb el nom grec i a finals del segle IV aC apareix el nom de Venus semblant a Turan, una deessa etrusca, i al final de la època republicana s'acaba imposant. D'altra banda la majoria de divinitats secundàries no van ser hel·lenitzades però sí les seves representacions. Al final de la República Roma ja es mostrava pràcticament hel·lenitzada, això va modificar l'antiga religió romana però no l'estructura i la capacitat de incorporar nous deus de qualsevol lloc on arribaven.

La religió durant l'imperi.

August.

Octavi August estava obsessionat amb la decadència religiosa i pensava que estava destinat a solucionar-ho. Es va dedicar a revitalitzar i reconstruir cultes, i valors morals de la antiga Roma. Després de bastant temps va aconseguir que Júpiter recuperés la seva importància, recuperant també cultes a altres déus menors com Jano, fet que va produir que la joventut s'apropés a la religió. També va rebre la missió de reconstruir els temples abandonats o en runes, en total en va restaurar 82. D'aquesta manera el poble el veia com a promotor de la vida sagrada i alhora guanyava prestigi religiós per la seva persona.

L'any 27 aC. el senat va voler premiar-lo mitjançant un sobrenom, varen triar el de August. Aquest va ser el primer pas per consagrar-lo com a divinitat. Ell ho basava tot en les tradicions antigues per restaurar la religió d'aquella època. La seva religió es proclamava nacionalista i contrària a la presència de cultes orientals i estrangers, d'aquesta manera va acabar prohibint l'existència de capelles o temples dedicades a divinitats egípcies com ara Isis, temple de la qual va aturar la construcció . Intentava frenar la tendència receptora de cultes exteriors i volia reduir-ho tot al cercle de les antigues divinitats, però un cas contrari va ser Cibeles, la gran mare dels déus molt popular a Roma des de feia temps, i de tendència oriental.

Després de reconstruir el temple la va integrar a la tradició grega i els orígens de Roma i la va associar amb la família Julia i amb la seva dona. Va crear el culte a la seva imatge i va desenvolupar la llegenda que considerava que tres divinitats eren avantpassats seus, les tres proclamaven la immortalitat del César. Aquestes divinitats eren *Venus Genitrix* (Mare), *Divus Julius* (César divinitzat) i *Mart Ultor* (venjador).

Estava vinculat amb l'hel·lenisme clàssic i volia que Apol·lo anés lligat al seu nom. Va construir un temple nou per a aquest déu i el va instaurar com al seu déu protector i proclamant que va ser ell qui el va dur a la victòria a la batalla d'Actium.

Volia vincular la religió romana amb la seva persona per poder fer hereditari el pontificat de la seva família.

Al morir Lepido, August fou designat gran sacerdot. Va fer construir una casa al costat de la *Regia* i va instaurar a casa seva un altar a Vesta, amb una estàtua, i va unir el seu culte als seus penats. Això convertia el seu palau en el centre de la religió romana. Al fundar la casa al turó original August donava a entendre al poble la seva descendència de Ròmul. Així es van fusionar en la seva persona l'emperador i el sacerdot suprem. En molt poc temps la seva audàcia el va dur a portar sobre el seu cap els símbols grecs i llatins. A partir de llavors els emperadors van ser divinitzats, tots afirmant ser descendents de déus i agafant l'aparença física del déu que els protegia i nombrant-se salvadors de l'imperi, d'aquesta manera la idea de déu entre els homes es va imposar en la mentalitat llatina.

Quan August va morir el seu nom fou invocat com a déu després de la triada del capitolí. Dels deu emperadors que el van seguir només tres van obtenir el mateix títol: Claudio, Vespasià i Tito. Això volia dir que els bons i els mals regnats condemnaven a l'emperador a ser divinitzat o no. A partir de l'emperador Nerva la divinització es va expandir a les emperadrius i de vegades al grup familiar. Totes aquestes divinitats van acabar agrupades en un santuari col·lectiu.

L'assimilació d'emperadors com a divinitats els va dur a representar-se i a vestir-se com els déus grecs, així trobem representacions de Trajà amb els atributs d'Hèrcules i fins i tot la parella imperial es representava com Mart i Venus i les emperadrius com Cibeles i Vesta. El poble vivia amb molt fervor la divinitat dels emperadors i les festes amb honor a ells. Durant segles l'adoració a les imatges del emperador oferia protecció a qui els venerava.

August va crear la religió d'estat, el culte imperial predominava sobre les tradicions antigues que ell mateix havia intentat que tornessin a predominar.

En el seu èxit de la religió imperial trobem l'origen del drama anímic que dominaria l'imperi, d'aquesta naixeria la necessitat d'escollir entre les veneracions als emperadors i les divinitats.

6.3. August com a Pontífex, Museu Nacional de Roma.

Intercanvis religiosos.

Quan Roma va haver pacificat tot l'imperi es va generar una època de prosperitat i desenvolupament comercial. Molts comerciants residien en les ciutats amb port i en aquestes arribava gent de totes les províncies i s'agrupaven segons el seu origen. Aleshores hi establien els seus cultes nacionals integrant-se en la religió de Roma. Per aquest mateix sistema Roma havia rebut i acceptat els déus grecs. La constant circulació tan de persones civils com militars de Roma a les províncies i de les províncies a Roma feia que amb ells viatgessin les seves devocions religioses, personals o col·lectives. Un dels exemples de déus que es van estendre amb més força va ser Mitra, que va acabar sent el déu de les guarnicions. Així mateix guarnicions romanes que s'establien en un territori durant molts anys acabaven implantant els seus déus i absorbint els locals.

A Roma, com a capital de l'imperi, tenia un flux de gent molt important ja que a la ciutat hi havia les organitzacions administratives i militars de tot l'imperi. En ella hi confluien molts estrangers, la majoria d'orient, això produïa que s'agrupessin en barris i mantinguessin els seus costums i festes religioses. La població va començar a barrejar-se, molts *libertos* s'ajuntaven amb les classes baixes i amb gent estrangera i això va produir que sorgissin molts cultes privats, que podien incloure des de deu persones fins a cent. August en adonar-se va voler tornar al

culte de les divinitats antigues, arribant a prohibir cultes orientals. Divinitzant la seva persona va aconseguir que tot l'imperi estigués sota el seu domini imperial i religiós, arribant a plantejar-se el politeisme. A partir d'August els emperadors es van hel·lenitzar i van tenir tolerància per les religions privades ja que l'emperador a l'assumir el gran pontificat era el cap de la religió llatina i imposava el culte de la divinitat que ell tenia preferència: August i Claudi (Eleusis) i Còmode (Isis i Mitra).

Durant els dos segles que va dominar aquest tipus de religió, els emperadors cada cop tenien més supersticions i començaven a creure en miracles, començant a fer actes perquè es complissin, com sacrificar persones.

Cada vegada que entrava un nou emperador, com que era el màxim dirigent de la religió, imposava les seves creences. Tenim l'exemple de que Cal·lígula va restablir el culte a Isis que el seu antecessor Tiberi havia eliminat.

7. LA MITOLOGIA AVUI.

La majoria de persones ignoren que molts signes, imatges comercials o els noms dels dies de la setmana són adquirits de la mitologia. Caminant per les ciutats sovint trobem aquestes imatges en anuncis, estàtues, noms, etc. Un dels principals exemples el trobem a la ciutat de Barcelona, aquesta ciutat està plena de referències al déu Hermes; que més endavant ho explicarem.

Però hi ha molts més exemples com ara milers d'empreses o grups que porten noms o logotips mitològics:

Els fundadors de la marca **Nike** van utilitzar el nom de la deessa grega Nike que era la deessa de la victòria. Els seus atributs eren correr i volar a gran velocitat. Un dels temples més importants dedicat a ella estava a l'acròpolis d'Atenes. La deessa es representava amb unes grans ales.

Amazon, una gran llibreria online rep el seu nom de una raça de dones guerreres que exclouien els homes de la seva societat, de la mateixa manera mataven o enviaven amb els seus pares als fills barons. Entre elles existia el costum de cremar-se el pit dret per facilitar la tensió de l'arc. Es diu que van estar constantment en guerra amb Grècia i van ser aliades amb els troians.

Pandora, empresa de joieria rep el nom d'una de les primeres dones de la mitologia grega. Segons la llegenda van ser creades després que els homes per a distreure'ls i dotar-los de sentiments. En concret Pandora va obrir la caixa on hi havia tots els mals.

Odyssey, és una gran agència de viatges online. La Odissea és la epopeia grega de 12.110 versos escrita per Homer. Narra les aventures de Odisseu en el viatge de retorn Ítaca després de la guerra de Troia. D'altra banda la paraula "Odissea" avui té un significat propi: Viatge llarg, on abunden les aventures adverses y favorables.

PANDORATM

També trobem altres productes que hi fan referència com **Clio**, una de les nou muses, que dona nom a una revista d'història i a un cotxe: el "Renault Clio", Clio significa "celebritat", per tant ens vol dir que és un cotxe que té fama, potent, és segur i bonic.

7.1. Renault

7.2. Revista.

També tenim molts exemples de paraules i formes de pensar que provenen de la mitologia grega i romana:

Vulcano, déu del foc industrial. Amb el seu nom ens referim als volcans i a la seva ciència el vulcanisme.

Flora, era la divinitat que representava el renaixement de la natura. D'aquí l'etimologia de "flors" i la flora com conjunt de plantes.

Eolo, déu del vent (energia eòlica).

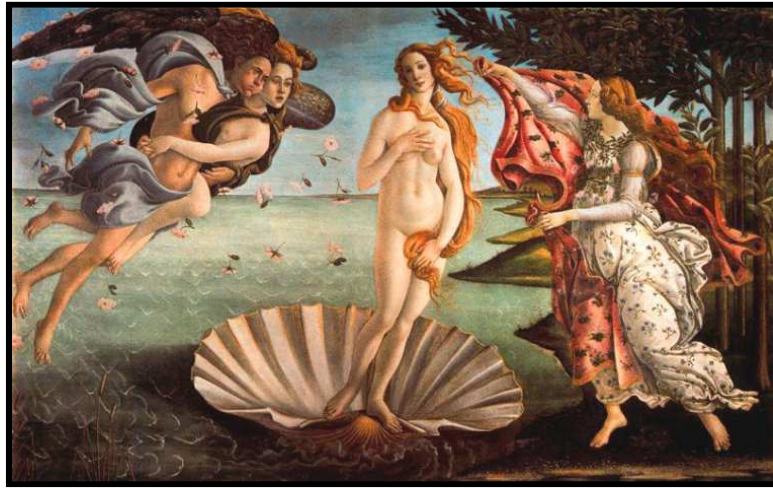
Cronos, déu del temps (cronòmetre, cronologia).

El nostre continent **Europa**, és un altre exemple. Debem el nom a la mitologia grega; la llegenda diu que era una princesa de la que Júpiter es va enamorar. Un dia mentre es trobava vora el mar Júpiter es va aparèixer transformat en un toro blanc i la va raptar. La va portar a Creta on es van unir i van tenir tres fills. Tots els territoris per on van passar durant el seu viatge van rebre el nom de la jove.

7.3. El rapte d'Europa, Rubens. Museo del Prado.

Cal esmentar que durant el Renaixement torna a sorgir en tots els àmbits culturals la utilització de temes antics sobretot de Roma i Grècia. Totes aquestes obres serveixen avui per explicar aquests mites i conservar-los d'un altre manera en la història.

7.4. El naixement de Venus, de Botticelli. Galeria de los Uffizi .

Els noms dels mesos de l'any també son una herència romana, la majoria dels noms estan dedicats a déus mitològics o emperadors romans. Originàriament el calendari tenia deu mesos, va ser el segon rei de Roma Numa Pompilio (715-672 a. De C.) que va adoptar els mesos al calendari solar afegint dos mesos més.

- ◆ Gener: El seu nom antic era Ianuarius en honor al déu Janus protector de les portes i entrades.
- ◆ Febrer: Aquest mes va ser un dels dos incorporats posteriorment. Va estar dedicat a Plutó o Februus per aplicar la seva ira.
- ◆ Març: Dedicat a Mars déu de la guerra, ja que era durant aquest mes quan començaven les guerres.
- ◆ Abril: Dedicat a la deessa Venus i a la fertilitat.
- ◆ Maig: Prové de la paraula llatina Majus que significa persones grans i estava dedicat a elles, una altra opció diu que el nom és de la deessa Maia esposa de Vulcano.
- ◆ Juny: Ve del nom llatí iunior que significa joves.
- ◆ Juliol: Dedicat a Juli Cèsar ja que va néixer durant aquest mes. És el segon mes afegit al calendari.
- ◆ Agost: Homenatge l'emperador August, inicialment era el sisè mes.
- ◆ Setembre, Octubre, Novembre i Desembre, conserven el nom original ja que primer van ser el setè, vuitè, novè i desè mes, i al canviar al calendari de dotze mesos varen conservar el nom.

Un altre herència dels romans és el nom de la setmana que ve del llatí **septimania** (set dies), els noms del dies provenen dels mesopotamis que els hi van posar dels astres que veien moure's per el cel. Els romans van copiar la mesura i varen adaptar els noms del dies a les seves divinitats.

- ♦ Dilluns (Juno)
- ♦ Dimarts (Mart)
- ♦ Dimecres (Mercuri)
- ♦ Dijous (Júpiter)
- ♦ Divendres (Venus)
- ♦ Dissabte (Saturn)
- ♦ Diumenge (Dominos)

En quasi tots els aspectes de la vida quotidiana trobem referències a la mitologia, des de la medicina fins a la geografia, la química o la astronomia; on hi trobem múltiples expressions que hi provenen com:

- Medicina: hermafrodita, morfina i algunes infermetats.
- Química: elements com Seleni, Titani o Heli.
- Astronomia: noms dels zodíacs, planetes, constel·lacions.
- Geografia: noms com Atlas, oceà..

En el món de la cultura també hi trobem moltes imatges i noms mitològics com en la pintura i escultura i també en iconografia cristiana on els àngels tenen el seu semblant amb les nike o eros. En la música trobem els exemples de alguns instruments com la lira o la flauta i de grups de música com *El Sueño de Morfeo*, que fa un joc de paraules amb el déu Morfeu i les seves propietats de induir el somni a les persones.

7.5. Nike, figura de bronze. Louvre.

7.6. El sueño de Morfeo..

Aquesta influència ha arribat a la publicitat on moltes campanyes han estat inspirades en fets i personatges mitològics, sobretot campanyes de perfums. Dos exemples són:

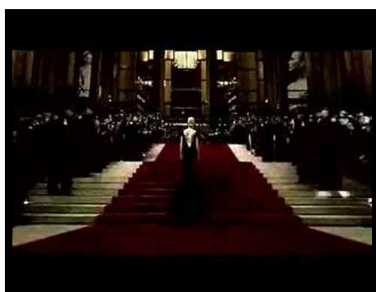
Parfume J'Adore, Dior : En l'espot de l'any 2008 la protagonista, Charlize Theron, és comparable a l'Afrodita mitològica, però una Afrodita modernitzada. L'actriu camina de manera sensual i s'hi destaca el seu cabell daurat, ondulat i lliure, però curt (lo contrari al mite on la deessa sempre apareix amb els cabells daurats i molt llargs). Mentre l'actriu camina es despulla i es desfà de tot el que porta sobre, això ens indica la seva naturalesa essencial i màgica, ella mateixa sense cap artifici és inspiració per a qui l'espera. Aquesta acció de despullar-se també indica que la seva bellesa no es pot comparar a cap objecte personal o de l'entorn, ella brilla amb llum pròpia. Un altre element que es relaciona amb la deessa és l'aparició d'una rosa daurada, d'una banda les roses són símbol de la deessa, i el fet de que sigui d'or transmet la perfecció. El fet de que tingui les necessitats bàsiques cobertes és un altre símbol, això no ha de ser problema per a una deessa. S'ha de destacar que una de les curiositats és que la dona fa un procés contrari al d' Afrodita: la deessa neix nua i l'actriu es desfà de tot, quedant nua com Afrodita en el seu estat primitiu o més natural. L'atmosfera és un altre punt per comparar, a l'anunci veiem un lloc clàssic, elegant, luxós, i intemporal, un equivalent a lo que podria ser la residència d'una divinitat.

Per finalitzar s'ha de destacar el propi nom del perfum, "J'Adore", que pretén que el seu perfum amb forma de dona sigui adorat com la deessa i busca una identificació entre les qualitats aplicades a la divinitat i el producte.

7.7. Publicitat perfum J'Adore.

Parfume Chanel N°5 (espot de l'any 2001): En aquest cas trobem una inspiració en la deessa Atenea. La protagonista de l'anunci és l'actriu Nicole Kidman, el fet de ser famosa, estar cotitzada, generar diners i negocis al seu voltant, entre altres, l'atorga de poder i autoritat i la situa a l'esfera de Atenea, una deessa intel·ligent i estratègica que era admirada, temuda, respectada i envejada. Un dels símbols que podem trobar és la catifa vermella per la que camina l'actriu al final de l'anunci, és un icona d'èxit que substitueix la llança i l'escut de la deessa com símbol de poder i armes, que actualment són els medis de comunicació. Així de la mateixa manera que la divinitat era protectora de la ciutat d'Atenes, Kidman exerceix de protectora d'una ciutat com Nova York, cim de l'èxit en moda i cinema. La deessa tenia, entre molts altres, l'epítet Pallas Athena que fa referència a que aquesta divinitat no té espòs o parella, l'actriu té la mateixa característica ja que no té companyia masculina i l'anunci narra la necessitat de tenir una experiència amb un home per escapar del seu món, però aquesta no perdura perquè ella mateixa decideix tornar a la seva vida i recuperar el lideratge. La deessa Atenea la representaven acompanyada d'una òliba, aquest símbol ha estat substituït per l'emblema de Chanel i el perfum número 5 que porta l'actriu, com element que distingeix qui ostenten el poder mediàtic. Aquests mateixos símbols també podrien representar la deessa Nike, victòria i èxit, que sempre acompanyava a la deessa Atenea i la distingeix. Així el perfum i les joies, sobretot el penjoll amb de brillants que cau per l'esquena, són els moderns símbols de superioritat social i èxit.

7.8. Publicitat i escenes anunci, Chanel N°5.

Un altre aspecte que fàcilment podem observar i trobar en una ciutat és el símbol de les farmàcies, la copa o bastó amb un parell de serps enroscades del déu Escolapi, divinitat de la medicina.

7.9. Farmàcies de Mataró on es pot observar la copa d'Asclepi.

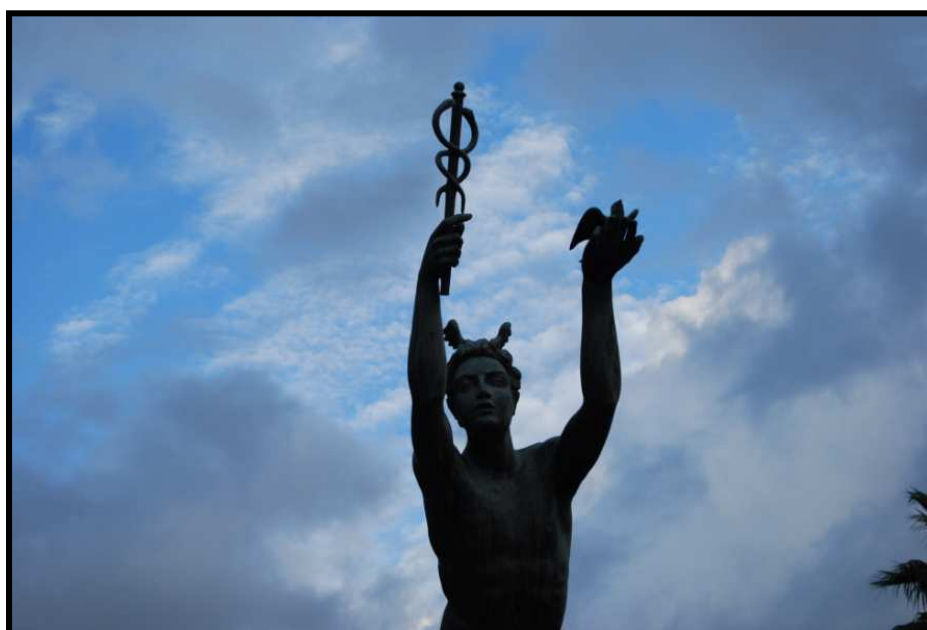
Ens es tan habitual que no ens adonem de la quantitat de signes i formes mitològiques en el nostre món, en forma de escultures o fonts d'aigua (com La Cibeles i Neptuno de Madrid) o en qualsevol poble com Tossa de Mar que en el seu passeig Marítim hi trobem la estàtua de Minerva. A Mataró també hi trobem un exemple, davant de l'estació hi trobem una representació del déu Hermes ja que aquest simbolitzava el transport i el comerç. Aquesta imatge fou inaugurada el 1948 com a homenatge a Miquel Biada i la seva imatge esta al peu del monument.

7.10. Minerva, Tossa de Mar.

7.11. Hermes, estació de Mataró.

7.12. Hermes, estació de Mataró

HERMES VIU A BARCELONA.

La presència del déu Hermes a Barcelona és present en forma de gravats, estàtues, dibuixos i diversos monuments més o menys importants.

Tot i que la mitologia atribueix la fundació de Barcelona a Hèrcules, la llegenda explica que Hèrcules va viatjar fins a la península amb nou barques i que una d'elles va recalar a la part de llevant i allà on va arribar la barca va fundar una nova ciutat que es va anomenar barca nona; La Historia de Barcelona també està lligada al déu Hermes. Des de la seva fundació la ciutat sempre ha estat lligada al comerç i els transports, però durant el segle XIX quan Barcelona experimentà un creixement lligat a l'activitat econòmica i comercial es van construir molts edificis nous lligats a la indústria i al comerç, i en aquests es van posar moltes representacions del déu, ja sigui en forma d'escultura del mateix o simplement un dels seus símbols que és el casc amb ales o el caduceu. Passejant ens podem trobar representacions de la divinitat en gairebé tots els edificis principals, des de l'ajuntament, façanes de bancs, cases particulars, a la plaça Catalunya, etc.

Hermes també és un déu que influeix en la cultura, això va produir que entorn a la seva figura es celebressin a la ciutat trobades de literatura, filosofia, música, política i de qualsevol representació artística. La imatge del déu tenia tanta influència en els arquitectes que quan rebien un encàrrec col·locaven una representació del déu on podien. El trobem en façanes, cúpules dels edificis més importants, bancs, seus d'empreses, grans magatzems, i sobre tot en edificis dedicats al comerç, hotels i en cases de comerciants.

Està tan lligat a la ciutat que se'l considera un barcelonès més, a l'acabar la guerra civil va deixar d'utilitzar-se, però des del final de la dictadura es tornà a posar de moda la mitologia i els seus símbols. Així trobem centres d'estudis, i fins i tot s'han arribat a fer rutes guiades i fotogràfiques per la ciutat.

La circumstància que passa a Barcelona amb el déu Hermes la podem considerar quasi única, i podem concloure que va passar per el ràpid creixement de la ciutat i el comerç que es produïa amb Amèrica on el déu hi estava molt present. Per això també podem trobar representacions del déu en ciutats com Buenos Aires.

No podem trobar cap déu que s'adapti més a la mentalitat barcelonina ja que Hermes era la divinitat del comerç, el que protegia els intercanvis comercials, el guia dels viatgers i el missatger entre els déus, per això els comerciants del segle XIX el van agafar com a protector i com imatge.

A continuació una petita mostra de totes aquestes imatges:

Aquest edifici residencial, obra de Francesc Folguera i Grassi, es va construir durant els anys 1929-31. La façana descriu la funció de les diferents plantes, les primeres destinades a oficines i les més altes a habitatge. Tot i la seva concepció funcionalista l'edifici incorpora elements noucentistes com els relleus que de la façana i porta principal, on trobem aquesta representació del déu Hermes assegut i nuu amb el seu casc alat i el caduceu.

7.13. C/ Casp, 26.

La segona representació és una reina que porta com a corona una ciutat, que podria representar Barcelona, i a les mans porta el Caduceu d'Hermes. D'aquesta manera s'identifica la ciutat amb l'activitat comercial. Aquesta escultura es troba sobre la porta de la façana principal del número 272 del carrer Diputació.

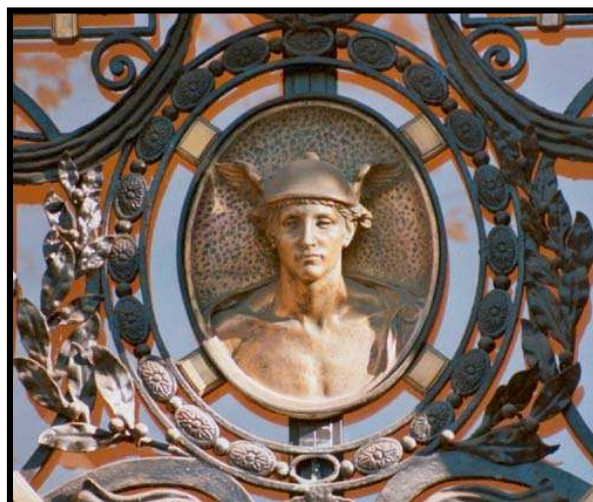
7.14. C/ Diputació 272.

Aquest relleu es troba a la plaça del Duc de Medinaceli, plaça urbanitzada al 1844 en una part de l'antic convent de Sant Francesc i és obra de l'arquitecte Francesc Daniel Molina. Els virreis de Catalunya, l'alta burgesia, els comerciants vinculats al món marítim, prestigiosos naviliers, etc., van córrer a fer-se una casa en aquest carrer. Per aquest motiu és possible que la representació es trobi en una antiga casa d'algun comerciant marítim.

7.15. Relleu d'Hermes, Plaça de Medinaceli.

L'Antic Banc Central on es troba aquest bust de metall va ser seu de la Banca Arnús i en l'actualitat és ocupat per unes galeries comercials. Va ser remodelat i ampliat per Enric Sagnier entre 1925 i 1927. La gran façana s'articula amb un cos més elevat, aquest és coronat per un joc de cúpules amb coberta de pissarra. La façana que dona a la plaça Catalunya presenta una horitzontalitat, reforçada per la balconada del pis principal i pel seguit d'obertures de mig punt que s'obren al pis superior a mode de galeria.

7.16. Bust de metall a l'Antic Banc Central. Pl. Catalunya, 23.

El Banc d'Espanya obre les seves portes a Barcelona el 5 de novembre de 1874, en una casa del carrer Ample propietat de Manuel Girona, director i promotor del Banc de Barcelona. Després es traslladarà varies vegades fins que l'any 1955 s'inaugura l'actual edifici a la Plaça Catalunya.

L'edifici d'estil eclèctic (barreja d'elements de diferents estils i èpoques) és obra de l'arquitecte Juan de Zavala. Compta amb revestiment de granit fins a la primera planta i de carreuat de pedra de Montjuïc a la resta. A l'ornamentació externa hi trobem per sota del primer pis unes torxes mercurials de bronze (caduceus) que recorden la tasca comercial i bancària de l'entitat.

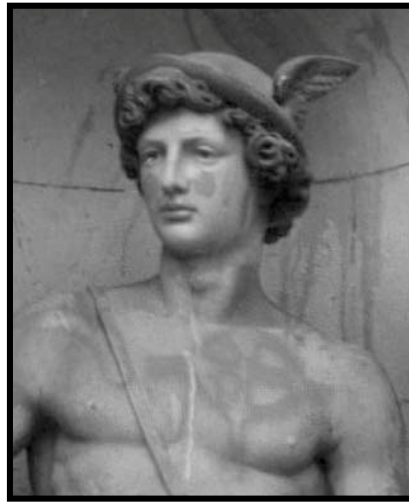
7.17. Un dels molts caduceus del Banco de España. Pl. Catalunya, 17-18.

La següent imatge correspon a un dels vitralls de l'antiga farmàcia Martí Lledó, edifici modernista de l'any 1915 aproximadament. Entre els diferents elements decoratius d'aquest local comercial hi podem observar el Caduceu. Actualment és el "Bar Torino" i manté parcialment la decoració de l'establiment original, com els elements de fusta i vidriats de la façana.

7.18. Antiga Farmàcia. Passeig de Gràcia, 59.

L'edifici es va construir entre 1881 i 1883. Utilitza un ampli repertori ornamental de tipus classicista, amb columnes, pilastres, frontons i frisos esculpits. Va ser la seu del Casino Mercantil. El 1940 va allotjar l'Escola de Belles Arts i, a partir dels anys seixanta, l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis de la Llotja. A la façana principal, entre les columnes, hi ha dues estàtues, una és la figura d'Hermes dedicada al Comerç, obra de Joan Roig Solé, i l'altra a la Indústria, obra de Rossend Nobas, ambdues del 1888.

7.19. C/ Avinyó, 23.

La següent imatge correspon a un edifici residencial dels anys 1901-1904 de l'autor modernista Salvador Soteras i Taberner té entre els seus elements més destacats els balcons semicirculars de la planta més alta i les escultures de la planta baixa i principal amb personatges de la mitologia grega, entre els quals destaca la d'Hermes.

7.20. Casa Ibarz Bernat. C/ Diputació, 248.

A continuació trobem uns fanals inspirats en el déu Hermes, ja que hi podem observar el caduceu o el casc alat, que Antoni Gaudí va dissenyar per col·locar al mig de la Plaça Reial. Aquesta és una plaça pública de forma trapezoïdal que confronta amb la Rambla i està situada al Barri Gòtic de la Ciutat. Va ser obra de l'arquitecte Daniel Molina qui va tenir la subtileza de permetre la creació de passatges per connectar els carrers del teixit medieval que havien quedat tallades per la plaça.

7.21. Detall d'una farola de Gaudí. Pl. Reial.

Aquest balcó el podem trobar al carrer Ciutat del barri gòtic de Barcelona. Aquí hi veiem en ferro el caduceu, així com motius florals als dos extrems i al centre la data de construcció, 1838.

7.22. Balcó. C/ Ciutat, 3.

Aquesta escultura és una de les més de 40 representacions del déu que podem trobar al voltant de la Plaça Catalunya. L'autor del conjunt escultòric de bronze va ser Frederic Marès i s'hi vol representar la fundació de la ciutat i la relació d'aquesta amb el comerç marítim i amb Hermes. Aquesta estàtua i les demès de la Plaça es van construir per a la Exposició Universal de Barcelona l'any 1929.

7.23. Plaça Catalunya.

Davant de la Llotja hi ha les cinc cases porticades construïdes per iniciativa de Joseph Xifré. Acabat el 1837, aquest conjunt d'edificis d'inspiració neoclàssica, destaca pels pòrtics a la part baixa i els relleus escultòrics de la façana, on podem observar, entre d'altres, la imatge del Caduceu d'Hermes. Als baixos hi ha el Cafè de les 7 Portes reconvertit en restaurant el 1929.

7.24. Passeig d'Isabel II, 8-14.

8. CONCLUSIONS.

Podem dir que la religió romana a diferència de la grega, que era popular, és estatal. La religió va tenir un desenvolupament constant, es pot dividir en tres parts o etapes: la primera on els reis la construeixen; la segona durant la república, la hel·lenització; i durant l'imperi, la divinització dels emperadors i la pluralitat de creences degut a l'expansió de l'imperi.

1. **Construcció dels reis:** Podem dir que la mentalitat dels romans els portava a subordinar la religió a la política. Això és degut a que a Roma no hi havia una tradició ni una casta sacerdotal, ja que eren els mateixos homes qui prenen les responsabilitats de govern i sacerdoci, per això la política i les necessitats religioses anaven lligades.
2. **República:** En època republicana és reconeguda la llibertat de pensament en matèria religiosa, comencen a sorgir les inquietuds religioses i això produeix el creixement de divinitats. S'incrementa la relació dels sacerdots amb el senat, s'organitzaven cultes amb fins polítics. Tot estava lligat per a afavorir a la política. La religió acabaria seria per als romans la política més segura.
3. **Imperi:** Aquesta època imperial es basava en el pontificat màxim, és a dir la divinització de l'emperador. L'emperador era el màxim dirigent de la religió i es practicava el culte imperial. L'emperador dirigia la religió i podia establir o eliminar el culte d'altres divinitats.

La religió va significar per Roma la vinculació política i social entre Orient i Occident, abans dels romans a la península itàlica hi havien arribat influències orientals, sobretot gregues, que tenien les bases en els mites, però els romans tenien predisposició per les imatges i la iconografia que seria la base de la seva religió, eren reticents a l'organització de mites i a la creació dels mateixos, més tard degut a símbols i sistemes del pensament grec que van anar assimilant van prendre vida entre ells alguns mites però sempre com a suport del seu pensament.

Podem assegurar que l'hel·lenisme va servir com a dinamisme de la religió a Roma i que sense la difusió del grec a l'Àsia Menor i Egipte els cultes orientals no s'haurien introduït i arribat a tot l'occident perquè havien viscut durant molt temps en contacte amb el món grec, els romans varen entendre aquests déus i les seves doctrines gràcies a que havien estat traduïdes al grec i aquestes els hi havia donat un esperit hel·lenitzat.

Podem concloure que la religió romana es va alimentar de totes les religions que varen formar l'imperi amb una admiració per les formes gregues de les quals varen copiar la majoria de déus. Va ser una religió molt permeable, adoptaven un déu per apropiarse al lloc conquerit i van arribar a tenir un déu per a qualsevol cosa de la vida quotidiana. Quan els emperadors van anomenar-se déus en vida van començar a aparèixer dues religions monoteistes: el mitraisme i el cristianisme imposant-se la segona ja que era la que comprenia millor la necessitat de tenir una organització sacerdotal i monàrquica, tot i que hem de pensar que la majoria de tradicions cristianes estan adquirides o transformades del món romà.

8.1. Mart i Venus. Museu Nacional de Roma.

8.2. Divinització de Tiberi. Museu Kunsthistorisches, Viena.

Després de la investigació i recerca d'aquest treball es pot arribar a la conclusió de que la mitologia ens envolta més del que pensem. En la nostra societat constantment veiem elements referents a les divinitats clàssiques, no només en les típiques escultures i pintures, sinó també en anuncis publicitaris, cinema, noms d'infinitat de empreses, etc. Tot i existir tantes referències s'ha de dir que normalment no ens adonem d'aquesta referència, d'una banda pel poc coneixement sobre aquests mites i perquè el mite original sol estar camuflat i modificat. Però, contràriament, tot això també ens indica que tots aquells empresaris i experts en marketing si que coneixen les històries o han dedicat un temps a investigar-les i les seleccionen per a aquell producte.

9. BIBLIOGRAFIA.

- <http://mitologiantiga.wikispaces.com/Divinitats+gregues+i+romanes>
- <http://www.encyclopedia.cat>
- www.wikipedia.es
- <http://aliso.pntic.mec.es/agalle17/dioses>
- <http://www.jouscout.com/astro/asclepi.htm>
- <http://classicsalaromana.blogspot.com.es/>
- <http://dreamoverlove.wordpress.com/2010/02/07/hipnos-de-la-mitologia-griega/>
- <http://sobregrecia.com/>
- http://www.vidasdefuego.com/mitologia_prin.htm
- <http://sobreleyendas.com>
- <http://www.mallorcaweb.net/masm/Her.htm>
- <http://mitologiagriega-me.blogspot.com.es>
- <http://olympia.over-blog.es>
- www.historiadelartem6r.com
- www.muyinteresante.es
- www.etimologias.net
- <http://www.elolimpo.com>
- <http://mitologia4.blogspot.com.es/2007/11/clo.html>
- <http://cesbarcelona.com/galeriasimbolos/barcelonahermetica/barcelonahermetica03.html>
- <http://www.civilopedia.com/>
- <http://lascosasquenuncaexistieron.com/>
- <http://mitosyleyendas.idoneos.com>
- <http://usuaris.tinet.cat/sara465/corpus.htm>
- <http://seres-fantasticos.blogspot.com.es>
- <http://www.webmitologia.com>
- <http://suite101.net/article/la-diosa-astarte-a15127>
- <http://www.lavanguardia.com/hemeroteca>
- <http://www.aprendergratis.com/algunos-apuntes-sobre-mitologia.html>
- <http://www.ucm.es/centros/cont/descargas/documento4867.pdf>
- <http://www.viaavgvsta.anonai.com/CModolell2.html>
- <http://historiademataro.blogspot.com.es/>
- <http://es.scribd.com/doc/59075240/MITOLOGIA-GRIEGA-PUBLICIDAD>
- <http://www.angelfire.com/ok/dionisius/influenc.html>
- <http://catedu.es/aragonromano/relsacer.htm>
- <http://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=3057>
- <http://www.barcelonamovie.com/attractiu.aspx?idAtractiu=10&idFilm=1&culture=es>

- http://w10.bcn.cat/APPS/cat_patri/editElement.do?reqCode=inspect&id.identificador=1520&id.districte=02
- <http://www.ocioadaptado.com/cataluna/barcelona/paseos/born.html>
- http://w10.bcn.es/APPS/gmocataleg_monum/FitxaMonumentAc.do?idioma=CA&codiMonumIntern=341
- Llatí 4t ESO, Barcanova.
- Mitologia grecoromana, crèdit variable ESO, Barcanova.
- Grimau, Pierre: Diccionario de Mitología Griega y Romana, Paidós.
- Gardner, Jane: Mitos Romanos, edicions AKAL.
- Historia del Mundo Antiguo: ROMA. El Paganismo durante el alto imperio, edicions AKAL.
- Pérez i Mir, Anna, Ignasi Rojas, Pere: Déus i herois de la mitologia grecoromana. Editorial Pòrtic.
- Bermejo Barrera, González García, Reboreda Morillo: Los Orígenes de la mitología griega, AKAL, 1996.
- Bayet, Jean: La religión romana, Ediciones Cristiandad.
- Clayton, Peter: Great Figures of Mithology
- Suetonio: Vida de los doce Césares, editorial Juventud, colección Z.
- Alvar Ezquerro, Jaime: Un culto enfrentado con el cristianismo, Mitra.

10. ÍNDEX DE FOTOGRAFIES.

3.1. Ala del palau de Creta amb pintura del toro.	10
3.2. Interior mégaron de la reina.	11
4.1. Mitra tauroctono.	13
4.2. Cibeles de Madrid.	14
4.3. Artemisa Efèsia Museu d'Efes, Turquia.....	15
4.4. Ashtarte.	16
4.5. Isis a la romana.	16
4.6. Plànol Baeolo Claudia.	17
4.7. Maqueta de la ciutat.	17
4.8. Temple de la ciutat.	17
4.9. Basílica.	17
5.1. Saturn devorant als seus fills. Goya, Museo del Prado.	19
5.2. Arbre genealògic dels 12 Olímpics.	20
5.3. Zeus. Museu d'Efes, Turquia.....	21
5.4. Dibuix d'Hera amb el paó.	24
5.5. Hefest, Museu del Louvre.....	25
5.6. Ares, Villa Adriana (Tivoli).	26
5.7. Posidó, estàtua grega de broze.....	27
5.8. Hades amb el cèrber.	28
5.9. Ceres, Museu Nacional de Roma.....	29
5.10. Apol·lo Lepcis Magna, Líbia.	30
5.11. Diana de Versalles, Museu Louvre.....	32
5.12. Temple de Vesta, Roma.....	33
5.13. Relleu grec d'Atenea.	34
5.14. Afrodita. Museu d'Afrodísias, Turquia.....	35
5.15. Hermes. Museu de Olimpia Grècia.	37
5.16. Dionís. Museu d'Efes, Turquia.....	38
5.17. Esculapi d'Empúries.....	40
5.18. Eros i Psique, Louvre.	40
5.19. Hebe, Museu de Birmingham.....	41
5.20. Eris, pintura atenenca.....	41
5.21. Dibuix de Pan amb raïm i bevent vi.....	42
5.22. Sarcòfag que explica el mite del rapte.	42
5.23. Morfeu, Pierre-Narcisse Guérin.....	43
5.24. Mnemosine a la Domus Philologiae.	43
5.25. Némesis amb la roda.....	44
5.26. Príap. Museu d'Efes.	44
5.27. Hèlios moneda d'or.....	44
5.28. Hipnos, Tivoli Massimo.....	45
5.29. Relleu on apareix Tànatos.....	45
5.30. Representació pictòrica de Les moires.....	46
5.31. Dibuix de les nou muses.	46

5.32. Les tres Gràcies de Cirene, Líbia.	47
5.33. Ninfes i Sàtir, Bouguereau.....	48
5.34. Centaure, Partenó d'Atenes.....	49
5.35. Cèrber segons Disney.	50
5.36. Esfinx, ceràmica grega.	50
5.37. Poliferm, Museo Archeologico Grotta di Tiberio	51
5.38. Hipocamp, ceràmica. Louvre.	51
5.39. Au Fènix.	52
5.40. Gòrgones entre arc i arc. Fòrum de Lepcis Magna (Líbia).	52
5.41. Estela funerària amb representació de Medusa.	53
5.42. Grif d'or.	53
5.43. Representació d'una Harpia.	54
5.44. Sirena, element funerari grec.	54
5.45. Nereides, Bussiere.	55
5.46. Minotaure, escultura grega de bronze.	56
5.47. Dibuix d'un Sàtir tocant un instrument.	56
5.48. Ceràmica grega del Pegàs i Belerofont.	57
5.50. Ceràmica d'Hèrcules matant a la Hidra.	58
5.49. Quimera en una Ceràmica, Louvre.....	58
5.51. Lamia quan era humana, es pot observar una serp al braç dret (Herbert Draper).	59
5.52. Hèrcules aguantant les dues columnes, Ceuta.	60
5.53. Petita figura d' Aquil•les.	61
5.54. Les sirenes ataquen Odisseu, ceràmica.....	62
5.55. Perseu amb el cap de Medusa, Florència.	64
5.56. Teseu matant al minotaure mentre Atenea l'observa.	65
5.57. Mosaic que representa l'heroi matant la quimera.	66
7.1. Renault	80
7.2. Revista.....	80
7.3. El rapte d'Europa, Rubens. Museo del Prado.....	80
7.4. El naixement de Venus, de Botticelli. Galería de los Uffizi	81
7.5. Nike, figura de bronze. Louvre.	82
7.6. El sueño de Morfeo.....	82
7.7. Publicitat perfum J'Adore.....	83
7.8. Publicitat i escenes anunci, Chanel N°5.	84
7.9. Farmàcies de Mataró on es pot observar la copa d'Asclepi.	85
7.10. Minerva, Tossa de Mar.	85
7.11. Hermes, estació de Mataró.....	86
7.12. Hermes, estació de Mataró.....	86
7.13. C/ Casp, 26.....	88
7.14. C/ Diputació 272.	88
7.15. Relleu d'Hermes, Plaça de Medinacelli.	89
7.16. Bust de metall a l'Antic Banc Central. Pl. Catalunya, 23.....	89
7.17. Un dels molts caduceus del Banco de España. Pl. Catalunya, 17-18.	90

7.18. Antiga Farmàcia. Passeig de Gràcia, 59.	90
7.19. C/ Avinyó, 23.	91
7.20. Casa Ibarz Bernat. C/ Diputació, 248.	91
7.21. Detall d'una farola de Gaudí. Pl. Reial.	92
7.22. Balcó. C/ Ciutat, 3.	92
7.23. Plaça Catalunya.	93
7.24. Passeig d'Isabel II, 8-14.	93
8.1. Mart i Venus. Museu Nacional de Roma	96
8.2. Divinització de Tiberi. Museu Kunsthistorisches, Viena	96

